

Архиепископ Аверкий

АПОКАЛИПСИС

ИЛИ

ОТКРОВЕНИЕТО НА СВЕТИ ИОАН БОГОСЛОВ

История на написването,
правила за тълкуването
и разбор на текста

Москва
“Оригинал”
1991

ЗНАЧЕНИЕТО НА АПОКАЛИПСИСА И ИНТЕРЕСЪТ КЪМ НЕГО

Апокалипсисът, или в превод от гръцки Откровението на Свети Иоан Богослов, е единствената пророческа книга на Новия Завет. Тя представлява естествен завършек на целия кръг новозаветни свещени книги.

В законоположителните, историческите и учителните книги християнинът почерпва знания за основаването и историческия живот на Христовата Църква и ръководство за своя личен живот. В Апокалипсиса пък на вярващия ум и сърце се дават таинствени пророчески указания за бъдещата съдба на Църквата и целия свят. Апокалипсисът е таинствена, много трудно поддаваща се на правилно разбиране и тълкуване книга, поради което църковният устав не постановява от нея да се чете по време на Богослужението. Но наред с това именно таинственият ѝ характер привлича към себе си както вниманието на вярващите християни, така и просто мислещите умове, които в продължение на цялата новозаветна история на човечеството се опитват да разгадаят смисъла и значението на загадъчните видения, описани в нея. Съществува огромно количество литература за Апокалипсиса, сред която има и много нелепи произведения, разглеждащи произхода и съдържанието му. Едно от тези произведения, появило се в последно време, е книгата на Н. А. Морозов “Откровение в буря и

гръм”. Като изхожда от предвзетата мисъл, че описваните в Апокалипсиса видения отразяват с точността на астроном наблюдател състоянието на звездното небе в някой определен момент от време, Н. А. Морозов прави астрономически изчисления и стига до извода, че такова било звездното небе на 30 септември 395 година. Н. А. Морозов заменя лицата, действията и картините от Апокалипсиса с планети, звезди и съзвездия и широко използва неясните очертания на облаците, като замества с тях недостигащите имена на звезди, планети и съзвездия за изобразяването на пълна картина на небето в съответствие с данните на Апокалипсиса. Ако и облаците не помагат, въпреки цялата гъвкавост и податливост на този материал в умели ръце, Н. А. Морозов преправя текста на Апокалипсиса в оня смисъл, който му е нужен. Свободното си отношение към текста на свещената книга той оправдава или с грешките и невежеството на преписвачите на Апокалипсиса, които “не са разбирали астрономическия смисъл на картината”, или дори със съображението, че самият автор на Апокалипсиса, “благодарение на предвзета идея”, тенденциозно описвал картините на звездното небе. Със същия “научен” метод Н. А. Морозов определя, че автор на Апокалипсиса бил св. Иоан Златоуст, архиепископ Константинополски (род. 347 г., починал 407 г.). На пълната историческа несъстоятелност на своите изводи Н. А. Морозов не обръща никакво внимание. (Прот. Н. Александров).

В наше време - през периода на първата световна война и руската революция, а по-късно и още по-страшната втора световна война, когато човечеството изпита толкова ужасни потресения и бедствия - се умножиха повече или по-малко сполучливите опити да се изтълкува Апокалипсиса в светлината на преживяваните събития. При това важно и нужно е да помним едно: при всяко тълкуване на Апокалипсиса, както и изобщо при всяко тълкуване на една или друга книга на Свещеното Писание, трябва да ползваме данните на другите свещени книги, влизащи в нашата Библия, и тълкувателните трудове на св. Отци и учители на Църквата. От специалните светоотечески трудове за тълкуването на

Апокалипсиса особено ценно е “Тълкувание на Апокалипсиса” на св. Андрей, архиепископ Кесарийски, което представлява обобщение на цялостното схващане за Апокалипсиса в доникейския период (преди I Вселенски събор). Много ценна е също така Апология на Апокалипсиса на св. Иполит Римски (ок. 230 г.). В най-ново време се появиха толкова много тълкувателни трудове върху Апокалипсиса, че броят им още към края на XIX век достигна 90. От руските трудове най-ценни са: 1) на Жданов - “Откровение на Господа за седемте малоазийски църкви” (опит за обяснение на първите три глави от Апокалипсиса); 2) на епископ Петър - “Обяснение на Апокалипсиса на св. Апостол Иоан Богослов”; 3) на Н. А. Николски - “Апокалипсисът и избличаваното от него лъжепророчество”; 4) на Н. Виноградов - “За последните съдбини на света и човека” и 5) на М. Барсов - “Сборник статии за тълкувателно и назидателно четене на Апокалипсиса”.

ЗА АВТОРА НА АПОКАЛИПСИСА

Авторът на Апокалипсиса нарича себе си “Иоан” (1:1, 4, 9). Според общото вярване на Църквата това е св. Апостол Иоан, възлюбеният ученик на Христос, който заради висотата на своето учение за Бог Слово получил отличителното име “Богослов” и на чието перо принадлежи 4-то канонично Евангелие и 3 съборни послания. Това вярване на Църквата се потвърждава както от данни в самия Апокалипсис, така и от множество вътрешни и външни признаци.

Авторът на Апокалипсиса нарича себе си “Иоан” още в самото начало, като казва, че нему е било дадено “Откровение на Исуса Христа” (1:1). Приветствайки седемте малоазийски църкви, той отново се нарича “Иоан”. По-нататък разказва за себе си, като отново се нарича “Иоан”, че е бил “на острова, наречен Патмос, заради словото Божие и заради свидетелството Исус Христово” (1:9). От Апостолската история ни е известно, че именно св. Иоан

Богослов бил заточен на о. Патмос. И накрая, завършвайки Апокалипсиса, писателят отново се назовава “Иоан” (22:8). В стих 2 на 1 глава той нарича себе си свидетел на Исуса Христа (ср. 1 Иоан. 1-3). Напълно несъстоятелно е мнението, че Апокалипсисът е написан от някой си “презвитер Иоан”. Самото съществуване този “презвитер Иоан” като различна от Апостол Иоан личност е доста съмнително. Единственото свидетелство, което дава повод да се говори за “презвитер Иоан” е едно място от съчинението на Папий, запазено при историка Евсевий. То е много неясно и дава възможност само за противоречащи една на друга догадки и предположения. На нищо не е основано и мнението, приписващо авторството на Апокалипсиса на Иоан-Марко, тоест на Евангелист Марко. Още по-нелепо е мнението на римския презвитер Кай (III в.), че Апокалипсисът е написан от еретика Керинт.

Второто доказателство за това, че Апокалипсисът принадлежи на Апостол Иоан Богослов е неговата прилика с Евангелието и посланията на Иоан не само по дух, но и по стил, и особено по някои характерни изрази. Така например апостолската проповед тук е наречена “свидетелство” (Апок. 1:2-9; 20:4 ср. Иоан. 1:7, 3:11, 21:24; 1 Иоан. 5:9-11). Господ Исус Христос е наречен “Слово” (Апок. 19:13 ср. Иоан. 1:1-14 и 1 Иоан. 1:1) и “Агнец” (Апок. 5:6 и 17:14, срв. Иоан. 1:36). Пророческите слова на Захария “и те ще погледнат на Него, Когото те прободоха” (12:10) и в Евангелието, и в Апокалипсиса се привеждат еднакво според превода на 70-те (Апок. 1:7 и Иоан. 19:37). Някои смятат, че езикът на Апокалипсиса се различава от езика на другите писания на св. Апостол. Тази разлика лесно се обяснява както от различното съдържание, така и от обстоятелствата при създаването на писанията на св. Апостол. Макар и да владеел гръцки, намирайки се в заточение, далеч от живия разговорен език, св. Иоан естествено оставил върху Апокалипсиса отпечатъка на силното влияние на еврейския език, тъй като по произход бил иудей. За непредубедения читател на Апокалипсиса няма съмнение, че върху цялото му съдържание лежи печата на великия дух на Апостола на любовта и съзерцанието.

Всички древни и по-късни светоотечески свидетелства признават за автор на Апокалипсиса св. Иоан Богослов. Неговият ученик св. Папий Иераполски посочва като автор на Апокалипсиса “стареца Иоан”, както нарича сам себе си св. Апостол в своите послания (1 Иоан 1 и 3 Иоан.1). 1) Важно е свидетелството на св. Иустин Мъченик, който много преди да приеме християнството живял в Ефес - града, където дълги години е живял и починал великият Апостол. Мнозина св. Отци посочват места от Апокалипсиса като от боговдъхновена книга, принадлежаща на св. Иоан Богослов. Такива са: св. Иринеи Лионски, ученик на Поликарп Смирненски, ученик на св. Иоан Богослов, св. Иполит Римски, ученик на Иринеи, написал дори апология на Апокалипсиса. Климент Александрийски, Тертулиан и Ориген също признават св. Апостол Иоан като автор на Апокалипсиса. В това са убедени и преподобният Ефрем Сириец, Епифаний, Василий Велики, Иларий, Атанасий Велики, Григорий Богослов, Дидим, Амвросий, Августин, Иероним. 33-то правило на Картагенския събор, приписвайки Апокалипсиса на св. Иоан Богослов, го нарежда сред другите канонични книги. Отсъствието на Апокалипсиса в превода Пешито се обяснява единствено с това, че той е бил направен за богослужебно четене, а Апокалипсисът не се четял при Богослужение. В 60 правило на Лаодикийския събор Апокалипсисът не е споменат, защото таинственото съдържание не позволявало да се препоръчва на всички книга, която можела да даде повод за грешни тълкувания.

ВРЕМЕ И МЯСТО НА НАПИСВАНЕ НА АПОКАЛИПСИСА

Ние не разполагаме с точни данни за времето на написване на Апокалипсиса. Древното предание посочва края на I век. Така св. Иринеи пише: “Апокалипсисът се е появил малко преди това и почти в наше време, в края на царуването на Домициан” (“Против ересите” 5:30). Църковният историк Евсевий съобщава, че и

съвременните му езически писатели споменават за заточението на св. Апостол Иоан на о. Патмос заради свидетелството за Божественото Слово и отнасят това събитие към 15 г. от царуването на Домициан (95-96 г. след Р. Х.). Същото твърдят и Климент Александрийски, Ориген и блаженият Иероним. Църковните писатели от първите три века са единодушни и за мястото на написването на Апокалипсиса и посочват остров Патмос, споменат и от самия Апостол като мястото, където е получил откровенията (1:9-10). Но след като е открит сирийският превод на Апокалипсиса от VI век (“Пококе”), където в надслова вместо Домициан е посочен Нерон, мнозина започват да отнасят написването на Апокалипсиса към времето на Нерон (60-те години след Р. Х.). Св. Иполит Римски също приписва заточването на св. Иоан на о. Патмос на Нерон. Също така някои смятат, че Апокалипсисът не може да е написан при царуването на Домициан и поради това, че съдейки по 1-2 стих на 11 глава, иерусалимският храм тогава още не бил разрушен, виждайки в тези стихове предсказание за бъдещото му разрушаване, което при Домициан вече било факт. Съществува и мнение, че в 10 ст. на 17 глава са посочени римските императори, което най-вече подхожда на приемниците на Нерон. Смятат също така, че числото на звяра (13:18) може да бъде открито в името на Нерон: “Нерон Кесар” - 666. Самият език на Апокалипсиса, изпълнен с хебраизми*, също така според мнението на някои е указание за неговия по-ранен произход по сравнение с 4-то Евангелие и посланията на св. Иоан. Пълното име на Нерон било “Клавдий Нерон Домиций”, поради което е можело да бъде объркан с царувалия по-късно имп. Домициан. Според това мнение, Апокалипсисът е написан две години преди разрушаването на Иерусалим, тоест през 68 година след Р. Х. Но други възразяват против това, като изтъкват, че състоянието на християнския живот, както е той представен в Апокалипсиса, описва по-късна дата. Всяка от седемте малоазийски църкви, към които се обръща св. Иоан, вече има своя история и така или иначе определена насока

* Дума или израз, свойствени на староеврейския език - бел. прев.

на религиозния живот: християнството в тях вече не е в първоначалния стадий на чистота и истина - лъжливото християнство се опитва да се настани в тях наред с истинното. Всичко това предполага, че и дейността на св. Апостол Павел, дълго време проповядвал в Ефес, е била далечно минало. Тази гледна точка, основаваща се на свидетелството на св. Иринеи и Евсевий, отнася написването на Апокалипсиса към 95-96 г. след Р. Х. Още по-трудно е да се приеме мнението на св. Епифаний, който казва, че св. Иоан се завърнал от Патос при император Клавдий (41-54 г.). При Клавдий не е имало общо гонение против християните в провинциите, а само прогонване от Рим на иудеите, сред които е можело да има и християни. Невероятно е и предположението за написването на Апокалипсиса в още по-късно време, при император Траян (98-108 г.), когато св. Иоан завършил живота си. Относно мястото на написването на Апокалипсиса съществува и мнение, че той е написан в Ефес, след като Апостолът се завърнал там от заточението, макар много по-естествено да е първото мнение, че съдържашото се в Апокалипсиса послание до малоазийските църкви е било отправено именно от Патмос. Трудно е да се предположи и това, че св. Апостол не би изпълнил веднага повелята да напише всичко, видно от него (1:10-11).

ГЛАВНИЯТ ПРЕДМЕТ И ЦЕЛ НА НАПИСВАНЕТО НА АПОКАЛИПСИСА

Започвайки Апокалипсиса, св. Иоан сам посочва главния предмет и целта за написването му - “да покаже... онова, което трябва да стане скоро” (1:1). Следователно, главен предмет на Апокалипсиса е таинственото изобразяване на бъдещата съдба на Христовата Църква и целия свят. От самото начало на съществуването си Христовата Църква е трябвало да води тежка борба със заблудите на иудейството и езичеството, с цел да осигури тържеството на Божествената Истина, донесена на земята от възплътилия се Син Божий, и така да дарува на човека блаженство

и вечен живот. И целта на Апокалипсиса е именно да отрази тази борба на Църквата и тържеството ѝ над всички врагове; да покаже нагледно гибелта на враговете на Църквата и прославата на верните ѝ чада. Това е било особено важно и нужно за вярващите в онези времена, когато започнали страшни кървави гонения срещу християните, за да им даде утешение и да ги ободри в постигналите ги скърби и тежки изпитания. Тази нагледна картина на битката на тъмното царство на сатаната с Църквата и крайната победа на Църквата над “древния змей” (12:9) е необходима за вярващите от всички епохи, все със същата цел за утешение и подкрепа в тяхната битка за истината на Христовата вяра, която те постоянно трябва да водят със служителите на тъмните адови сили, стремящи се в сяпата си злоба да унищожат Църквата.

ВЪЗГЛЕДЪТ НА ЦЪРКВАТА ЗА СЪДЪРЖАНИЕТО НА АПОКАЛИПСИСА

Всички древни отци на Църквата, тълкуващи свещените книги на Новия Завет, единодушно разглеждат Апокалипсиса като пророческа книга за последните времена на света и събитията, които трябва да станат преди Второто Пришествие на Христа на земята и при откриването на Царството на Славата, приготвено за всички истинно вярващи християни. Въпреки тъмата, в която е скрит таинственият смисъл на тази книга и поради която мнозина невярващи са се опитвали по всякакъв начин да я опорочат, високопросветените отци и богомъдрите учители на Църквата винаги са се отнасяли към нея с голямо благоговение. Така св. Дионисий Александрийски пише: “Тъмнината на тази книга не пречи да ѝ се удивляваме. И ако аз не всичко разбирам в нея, то е само поради моята неспособност. Аз не мога да бъда съдия на истините, съдържащи се в нея, и да ги измервам с оскъдния си ум; като се ръководя повече от вярата, отколкото от разума, намирам, че превъзхождат моето разбиране”. По подобен начин се изказва за Апокалипсиса блаженият Иероним.: “В него има толкова

тайнства, колкото и думи. Но какво говорят? Всякаква похвала на тази книга ще бъде по-ниска от достойнствата ѝ”. Мнозина считат, че и Римският презвитер Кай не смятал Апокалипсиса за творение на еретика Керинт, както някои заключават от думите му, защото Кай говори не за книгата, наричана “Откровение”, а за “откровения”. Самият Евсевий, привеждащ тези думи на Кай, не казва нито дума за това, че Керинт е автор на Апокалипсиса. Блаженият Иероним и другите отци, познаващи това място в съчинението на Кай и признаващи автентичността на Апокалипсиса, не биха го подминали без възражение, ако смятаха, че думите на Кай се отнасят за Апокалипсиса на св. Иоан Богослов.

Но Апокалипсисът не е бил четен и не се чете на Богослужение: вероятно поради това, че в древността четенето на Свещеното Писание на Богослужението винаги е било съпроводено с неговото тълкуване, а Апокалипсисът е прекалено труден за тълкуване. С това се обяснява и отсъствието му в сирийския превод Пешито, който е бил направен специално за богослужебна употреба. Изследователите са доказали, че Апокалипсисът първоначално е присъствал в списъка на Пешито, откъдето е бил изключен вече след времето на Ефрем Сириец, защото преп. Ефрем Сириец в съчиненията си посочва Апокалипсиса като канонична книга от Новия Завет и широко го използва във вдъхновените си поучения.

ПРАВИЛА ЗА ТЪЛКУВАНИЕ НА АПОКАЛИПСИСА

Като книга на Божиите съдби за света и Църквата, Апокалипсисът винаги е привличал вниманието на християните, и особено в това време, когато външните гонения и вътрешните съблазни с особена сила са смущавали вярващите, заплашвайки ги от всички страни с различни опасности. В такива периоди вярващите естествено се обръщали към тази книга за утешение и ободрение и са се опитвали да разгадаят по нея смисъла и значението на случващите се събития. Същевременно образността и таинствеността ѝ я прави особено трудна за разбиране и затова

за невнимателните тълкуватели винаги има риск да се увлекат извън пределите на истината и да дадат повод за неосъществими надежди и вярвания. Така например буквалното разбиране на образите ѝ е давало и досега продължава да дава повод за лъжливото учение за така наречения “хилиазъм” - хилядолетното царство на Христос на земята. Ужасите на гоненията, преживени от християните през първи век и тълкувани в светлината на Апокалипсиса, карали някои да вярват в настъпването на “последните времена” и скорошно Второ Христово Пришествие още тогава, през първи век. През изминалите 19 века се появило множество тълкувания на Апокалипсиса от най-разнообразен характер. Всички те могат да бъдат подредени в четири разреда. Едни от тях отнасят всички видения и символи на Апокалипсиса към “последните времена” - края на света, явяването на антихриста и Второто Христово Пришествие, други придават на Апокалипсиса чисто историческо значение, отнасяйки всички видения към историческите събития от първи век - към времената на гонения, предприети против Църквата от езическите императори. Трети се опитват да открият събдването на апокалиптичните предсказания в историческите събития от последно време. Според тях например римският папа е антихрист и всички апокалиптични бедствия се възвестяват собствено за Римската Църква и т. н. Най-накрая, четвърти виждат в Апокалипсиса само алегория и смятат, че описваните в него видения имат не толкова пророчески, колкото нравствен смисъл, а алегорията се използва само за усиление на впечатлението, с цел да се поразят въображенията на читателите. Трябва да признаем за по-правилно онова тълкувание, което обединява всички тези направления, при това не бива да забравяме, както ясно ни учат древните тълкуватели и Отци на Църквата, че съдържанието на Апокалипсиса в крайна сметка е насочено към последните съдбини на света. Не може обаче да има съмнение, че през цялата изминала християнска история са се изпълнили вече немалко предсказания на св. Тайновидец Йоан за бъдните съдби на Църквата и света, но описаното в Апокалипсиса трябва да се

прилага с голямо внимание към историческите събития и с това не бива прекалено да се злоупотребява. Справедлива е забележката на един тълкувател, че съдържанието на Апокалипсиса ще става понятно постепенно, според настъпването на събитията и изпълнението на пророчествата, предречени в него. За правилното разбиране на Апокалипсиса най-много пречи отстъпването на хората от вярата и истинския християнски живот, което винаги води до притъпяване и дори до пълна загуба на духовното зрение, необходимо за правилното осъзнаване и духовна оценка на събитията в света. Тази всецяла отдаденост на съвременния човек на греховните страсти, която го лишава от сърдечна чистота, а следователно и от духовно зрение (Мат. 57:8), е причината, поради която някои съвременни тълкуватели на Апокалипсиса искат да виждат в него само една алегория и учат дори Второто Христово Пришествие да се разбира алегорично. Историческите събития и лица от времето, в което живеем днес, справедливо наричано вече от мнозина апокалиптично, ни убеждават в това, че да виждаме в книгата на Апокалипсиса само алегория, значи наистина да бъдем слепи духовно - дотолкова всичко, случващо се в света сега, напомня страшните образи и видения на Апокалипсиса.

СЪДЪРЖАНИЕ И РАЗДЕЛЕНИЕ НА АПОКАЛИПСИСА

Апокалипсисът съдържа само двадесет и две глави. По своето съдържание той може да бъде разделен на следните части:

Встъпителна картина на явилите се на Йоан Син Човечески, заповядващ му да напише до седемте църкви в Асия - 1-ва глава;

Наставления до седемте малоазийски църкви: ефеската, смирненската, пергамската, тиатирската, сардийската, филаделфийската и лаодикийската - глави 2 и 3;

Видение на седящия на престола Бог и Агнеца - глави 4 и 5;

Агнецът сменя седемте печата на таинствената книга - глави 6 и 7;

Гласовете на седемте ангелски тръби, възвещаващи различни бедствия за живеещите на земята при снемането на седмия печат - глави 8, 9, 10 и 11;

Църквата Христова в образа на жена, облечена в слънце, която се мъчи да роди - глава 12;

Звярът антихрист и неговият помощник лъжепророкът - глава 13;

Подготвителните събития преди всеобщото възкресение и Страшния Съд - глави 14, 15, 16, 17, 18 и 19;

а) Хвалебствената песен на 144 000 праведници и ангелите, възвестяващи съдбините на света - глава 14;

б) Седемте ангели, изливащи седемте чаши на гнева Божий - глава 16;

г) Съдът над великата блудница, седяща на червен звяр над многото води - глава 17;

д) Падането на Вавилон - великата блудница - глава 18;

е) Битката на Словото Божие със звяра и неговото войнство и гибелта на последните - 19 глава;

Общото възкресение и Страшният Съд - глава 20;

Откриването на ново небе и нова земя; новия Иерусалим и блаженството на жителите му - глави 21 и 22 до 5-ти стих;

Заклучение: удостоверяване на истинността на всичко казано и завещание да се пазят Божиите заповеди. Подаване на благословение - глава 22:6-21.

ЕКЗЕГЕТИЧЕН РАЗБОР НА АПОКАЛИПСИСА

Глава първа

ЦЕЛ НА АПОКАЛИПСИСА И НАЧИНА, ПО КОЙТО Е БИЛ ДАРУВАН НА ИОАН

“Откровение на Исуса Христа, що Му даде Бог, за да покаже на рабите Си онова, което трябва да стане скоро” - тези думи ясно определят характера и целта на Апокалипсиса като Пророческа книга. По това той се различава от останалите книги на Новия завет, чието съдържание е предимно веро- и нравоучително. Важността на Апокалипсиса тук личи от факта, че написването му е било резултат от непосредственото откровение и непосредственото разпореждане, дадено на св. Апостол от Самия Глава на Църквата Господ Исус Христос. Изразът “скоро” посочва, че пророчествата на Апокалипсиса са започнали да се изпълняват още тогава, след написването му, а също и това, че пред Божиите очи “един ден е като хиляда години” (2 Петр. 3:8). Изразът на Апокалипсиса за откровението на Исуса Христа “що Му даде Бог” трябва да разбираме като отнасящо се към човешкото естество на Христа, защото и Сам Той през време на земния Си живот говори за Себе си, че не всичко знае (Марк. 13:32) и получава откровения от Отца (Иоан. 5:20).

“Блажен е оня, който чете, и ония, които слушат думите на пророчеството и пазят писаното в него; защото времето е близо”

(ст. 3). Следователно, Апокалипсисът има не само пророческо, но и нравствено значение. Смисълът на тези думи е следният: блажен е оня, който четейки тази книга, с живота си и с делата на благочестието се подготвя за вечността, защото преходът към вечността е близък за всеки от нас.

“Иоан - до седемте църкви, които са в Асия” - с цифрата седем обикновено се изразява пълнота. Св. Иоан се обръща тук само към седемте църкви, с които той, живеейки в Ефес, имал особено близки и чести отношения, но наред с това в тяхно лице се обръща към цялата християнска Църква. “И от седемте духове, които са пред Неговия престол” - най-естествено е за тези “седем духове” да подразбираме, че това са седемте главни Ангели, за които се говори в Тов. 12:15. Впрочем, св. Андрей Кесарийски подразбира тук ангелите, управляващи седемте църкви. Мнозина тълкуватели пък виждат в този израз Самия Дух Свети, който Се проявява в седемте главни дара: духа на страх Господен, духа на знание, духа на крепост, духа на светлина, духа на разум, духа на премъдрост, духа Господен или дара на благочестието и вдъхновението в най-висока степен (вж. Исаия 11:1-3). Господ Иисус Христос тук е наречен “верният свидетел” в смисъл, че Той е засвидетелствал пред хората Своето Божество и истинността на Своето учение чрез кръстната Си смърт (на гръцки “мартис”). “Който ще ни направи пред Бога и Своя Отец царе и свещеници”, не в буквалния смисъл, разбира се, а така, както е обещал Бог на своя избран народ чрез пророците (Изх. 19:6), тоест направил е нас, истинно вярващите, най-добър, най-свят народ, който за другите народи е същото, каквото са свещеникът и царят за другите хора.

“Ето, иде с облаците, и ще Го види всяко око, и ония, които Го прободоха; и ще се разплачат пред Него всички земни племена” - тук се изобразява второто славно пришествие Христово в пълно съгласие с Евангелията (ср. Мат. 24:30 и 25:32; Марк. 13:26; Лук. 21:27, ср. Иоан. 19:37). След приветствието в този стих св. Апостол веднага говори за Второто Христово Пришествие и за Страшния Съд, за да очертае главната тема на своята книга, за да подготви читателите към възприемането на великите и страшни откровения,

които е получил (ст. 7). За да потвърди неотменимостта и неотвратимостта на Второто Пришествие със Страшния Съд Божий, св. Апостол от себе си добавя: “Да, амин!”, а след това свидетелства за истинността на казаното, като посочва Онзи, Който е Алфа и Омега, началото и края на всичко съществуващо: Господ Иисус Христос е Единственият безначален и безкраен виновник за всичко съществуващо, Той е вечен, Той е краят и целта, към която се стреми всичко (ст. 8).

Що се отнася до начина, по който са му били дарувани откровенията, св. Иоан преди всичко посочва мястото, където се е удостоил да ги получи. Това е остров Патмос, един от Спорадските острови в Егейско море, пустинен и скалист, с обиколка 56 версти, намиращ се между остров Икарий и нос Милет, слабо населен поради липсата на вода, нездравия климат и неплодородната си почва. Днес той се нарича Палмоса. В една планинска пещера и сега посочват мястото, където Иоан получил откровенията. Там има малък гръцки манастир, наречен “Апокалписис” (ст. 9).

В същия стих се говори и за времето, когато св. Иоан получил Откровението. Това е станало, когато бил заточен на о. Патмос, според неговите собствени думи “заради словото Божие и заради свидетелството Иисус Христово”, тоест заради ревностната му апостолска проповед за Иисуса Христа. Най-ожесточеното гонение на християните през I век било при император Нерон. Преданието разказва, че св. Иоан бил най-напред хвърлен в казан с кипящо масло, от който излязъл невредим, с нови и укрепени сили. Изразът “в скръбта” според смисъла на оригиналния гръцкия израз означава тук страдание поради гонението и мъченията, същото, каквото и “мъченичество”. В следващия 10-ти стих св. Иоан посочва и самия ден, в който се е удостоил с откровенията. Това бил “неделен ден”, на гръцки “кириаки имера” - “ден Господен”. Това бил първия ден на седмицата, който евреите наричали “мия савватон”, тоест “първия ден след събота”, а християните го наричали “ден Господен” в чест на възкръсналия Господ. Самото съществуване на такова название вече свидетелства, че християните празнували този ден вместо старозаветната събота.

Уточнявайки мястото и времето, св. Иоан посочва също и собственото си състояние, в което той се сподобил с апокалиптичните видения. “Един неделен ден бях обзет от дух”, казва той. На езика на пророците “бях обзет от дух” означава човек да бъде в такова духовно състояние, когато вижда, чува и чувства не с телесните си органи, а с цялото си вътрешно същество. Това не е сън, защото такова състояние се случва и по време на бодрстване.

В такова необикновено състояние на духа св. Иоан чул силен глас като от тръба, който казал: “Аз съм Алфа и Омега, първият и последният; и туй, що видиш, напиши на книга и изпрати на църквите, що са в Асия: в Ефес и в Смирна, в Пергам и в Тиатир, в Сарди, във Филадельфия и в Лаодикия” (ст. 10). По-нататък се описват четири видения, според които мнозина обикновено разделят съдържанието на Апокалипсиса на 4 главни части: 1-вото видение се излага в 1:12 и 4-та глава; 2-то видение - в 4-11 глави; 3-тото видение - в 12-14 глави и 4-тото видение - в 15-22 глави.

Първото видение е явяването пред св.Иоан на “едного, подобен на Син Човечески”. Силният като от тръба глас, който Иоан чул зад себе си, принадлежал на Него. Той нарекъл себе си не на еврейски, а на гръцки Алфа и Омега, първият и последният. На евреите в Стария Завет той Се открил под името “Иехова”, което значи “От началото Съществуващ” или “Същий”, а тук нарича Себе Си с началната и последната буква от гръцката азбука, подчертавайки по този начин, че подобно на Отца съдържа в Себе Си всичко съществуващо във всички прояви на битието от началото до края. Характерно е, че Той се обявява тук сякаш с ново и при това гръцко име “Алфа и Омега”, като че желаейки да покаже, че Той е Месия за всички народи, защото тогава са навред говорили на гръцки език и са ползвали гръцката писменост.

Откровението се дава на седемте църкви, съставлящи Ефеската Митрополия, която тогава се управлявала от св. Иоан Богослов, понеже пребивавал постоянно в Ефес, но, разбира се, в лицето на

седемте църкви то е дадено и на цялата Църква. Числото седем, освен това има таинствено значение, което означава пълнота, и затова тук може да бъде поставено като емблема на вселенската Църква, за която като цяло е предназначен Апокалипсисът.

В 12-16 ст. се описва външният вид на явилите се на Иоан “подобен на Син Човечески”. Той стоял сред седем светилника, символизиращи седемте църкви, и бил облечен в “подир” - дълга до нозете дреха на иудейските първосвещеници, препасан до гърдите със златен пояс, подобно на царете. С тези черти се подчертава първосвещеническото и царското достойнство на Явилите се (ст. 12-13). Главата и космите Му били бели като бяла вълна, като сняг, и очите Му - като огнен пламък. Този признак свидетелства, че явлият се Син Човечески е едно с Отца, че Той е едно със “Стария по дни”, Когото в таинствено видение съзърцавал св. Пророк Даниил (7:13), че Той е също такъв Вечен Бог, както и Бог Отец. Очите Му били като огнен пламък, което означава Неговата Божествена ревност за спасението на човешкия род, че пред зора Му няма нищо скрито и тъмно, и че пламти от гняв срещу всяко беззаконие (ст. 14). Нозете му били подобни на халколиван*, като в пещ нажежени. “Халколиванът” е скъпоценна сплав с огненочервен или златистожълт блясък. Според някои тълкувания “халк” означава мед и знаменува човешкото естество в Иисуса Христа, а “ливанът”, като благоуханен тамян - Божественото естество. “И гласът Му - като шум от много води” - тоест гласът Му е подобен на гласа на строг съдия, хвърлящ в трепет смутените души на съдените човеци (ст. 15). “Той държеше в дясната си ръка седем звезди” - според последващото обяснение на самия Явил Се на Иоан (ст. 20) тези седем звезди са седемте предстоятели на църквите, или епископите, наричани тук “ангели на седемте църкви”. С това ни се внушава, че Господ Иисус Христос държи в десницата Си църковните пастири. “От устата Му

* В българското Синодално издание на Библията, 1995 г. този стих гласи: “Нозете Му - подобни на лъскава мед, като в пещ нажежени” - *бел. прев.*

излизаше двуостър меч” - с това се символизира всепроникващата сила, изхождаща от Божиите уста (срв. Евр. 4:12). “Лицето Му сияеше, както слънце сияе в силата си” - това е образ на неизречената Божия слава, с която някога Господ е просиял и на Тавор (ст. 16). Всички тези черти ни представят цялостния образ на Страшния Съдия, Първосвещеника и Царя, в който някога Господ Иисус Христос ще се яви на земята при Своето Второ Пришествие, за да съди живи и мъртви.

Обзет от голям страх, Иоан паднал при нозете Му като мъртъв. От това може да се заключи, че възлюбеният ученик, който някога се облягал на гърдите Иисусови, не видял в Явлия Се нито една позната нему черта, и това не е чудно, защото щом като и учениците трудно познавали Господа си след възкресението в прослаvenото Му тяло на земята, толкова по-трудно е било да бъде познат Той в лъчезарна небесна слава. Господ трябвало Сам да успокои Апостола, като тури върху него дясната Си ръка с думите: “Не бой се; Аз съм първият и последният, и живият; бях мъртъв, и ето, жив съм вовеки веков, амин; и имам ключовете на ада и смъртта” (ст. 17-18). - от тези думи св. Иоан е трябвало да разбере, че Явлият Се е не друг, а Господ Иисус Христос, и че явяването Му не може да бъде за Апостола смъртоносно, а напротив, то е живително. Според евреите да имаш ключовете от нещо означавало да получиш власт над него. Така “ключовете на ада и смъртта” означават власт над телесната и душевната смърт. В заключение Явлият Се заповядва на Иоан да напише това, което е видял и което има да стане сетне, като обяснява, че седемте звезди са ангелите, или предстоятелите на седемте църкви, а седемте светилника са самите тия църкви.

Глава втора

НАСТАВЛЕНИЯ КЪМ МАЛОАЗИЙСКИТЕ ЦЪРКВИ: ЕФЕСКАТА, СМИРНЕНСКАТА, ПРЕГАМСКАТА И ТИАТИРСКАТА

Във втората, както и в следващата трета глава, са изложени откровенията, получени от св. Иоан за всяка от седемте малоазийски църкви, и съответните наставления към тях. Тези откровения съдържат похвали за християнския им живот и вяра, порицание за недостатъците им, увещания и утешения, заплахи и обещания. Съдържанието на тези откровения и наставления има най-пряко отношение към състоянието на църковния живот на малоазийските църкви в края на първи век, но наред с това се отнася и общо към Църквата през цялото ѝ съществуване на земята. Някои дори виждат тук указание за седем периода в живота на цялата Християнска Църква от апостолското време до края на света и Второто Христово Пришествие.

Преди всичко Господ повелява да напише на ангела на ефеската църква. Ефеската църква бива похвалена за своите първи дела - за труда, търпението и съпротивата срещу лъжливите учители, но е и осъдена, защото е оставила първата си любов, и чува страшната заплаха, че светилникът ѝ ще бъде отместен от мястото му, ако не се покае. Впрочем, ефесяните имат това добро, че мразят “делата на николаитите”. Онези, които победят изкушенията и страстите Господ обещава да удостои да ядат от дървото на живота. Ефес е бил древен търговски град на брега на Егейско море, прославен с богатството и многобройното си население. Там повече от две години е проповядвал св. Апостол Павел, поставил накрая за епископ любимия си ученик Тимотей, там дълги години живял и починал св. Апостол Иоан Богослов. В последствие в Ефес се провел Третият Вселенски Събор, изповядал Пресвета Дева Мария като Богородица. Заплахата да се отмести светилника от ефеската църква се осъществила. От голям световен център Ефес скоро се превърнал в нищо: от предишния великолепен

град останали само купища руини и малко мюсюлманско село. Великият светилник на християнството от първите векове угаснал съвсем. Споменатите тук николаити били еретици, близки до гностиците, и се отличавали с развратените си нрави. Изобличават ги в съборните си послания също и св. Апостоли Петър и Иуда (2 Петр. 2:1; Иуд. 5). Начало на тази ерес поставил антиохийският прозелит Николай, един от първите седем дякона на Иерусалим (Деян. 6:5), който отпаднал от истинската вяра. Награда за онези от ефеските християни, които били победители, било обещанието да ядат от райското дърво на живота. Това трябва да разбираме изобщо благата на бъдещия блажен живот на праведниците, чийто първообраз било дървото на живота в първия рай, където живели нашите прародители (ст. 1-7).

На смирненската църква, състояща се от сиромаси, но богати духовно, се предричат скърби и гонения от иудеите, които Господ нарича “сатанинско сборище”. Предсказанието се съпътства с увещание да претърпят докрай тия скърби, които ще продължават “десетина дни”, и се дава обещание да бъдат избавени от “втората смърт”. Смирна бил един от най-древните градове на Мала Азия, просветен и славен през езическата древност. Не по-малко забележителен бил той и през първите векове на християнството като град, доста отрано озарен от светлината му и удържал сред гоненията залога на вярата и благочестието. Според преданието смирненската църква била основана от св. Апостол Иоан Богослов, а ученикът му св. Поликарп, който бил неин епископ, я прославил с мъченическия си подвиг. Според сведенията на църковния историк Евсевий почти веднага след предсказанието на Апокалипсиса започнало жестоко гонение на християните в Мала Азия, по време на което пострадал и св. Поликарп Смирненски. Според едни тълкувания “десетина дни” означава кратък период на гонения; според други, обратното - продължителен срок, защото Господ заповядва на смирненци да останат “верни до смърт”, тоест дълго време. Някои подразбират тук гонението по времето на Домициан, които продължавало десет години. Други виждат

предсказание за всичките десет гонения, които претърпели християните през първите три века. Под “втората смърт”, която трябва да настъпи за неверните след телесната им смърт, се разбира осъждането им на вечни мъки (вж. Апок. 21:8). На победителите, тоест претърпелите всички гонения, се обещава “венец на живота” или наследяването на вечните блага. Смирна и до днес остава значителен град и има достойнството на православна християнска митрополия (ст. 8-11).

Пергамската църква Господ похвалява за това, че държи името Му и не се е отрекла от вярата в Него, макар да живее сред крайно развратения от езичеството град, което и означава образния израз: “там, дето е престолът на сатаната”, и е подложена на тежко гонение, когато е умъртвен верният свидетел Господен Антипа. Макар и мнозина да са се опитвали да схващат името Антипа символично, от достигналите до нас мариолози е известно, че Антипа бил епископ на Пергам и заради ревностното му изповядване на Христовата вяра бил изгорен във вътрешността на нажежен меден бик. Но сетне Господ посочва и отрицателните явления в живота на пергамската църква, а именно, че и там са се появили николаитите, узаконили яденето на идоложертвено и блудството, както някога израилтяните били научени от Валаама. Пергам се намира на север от Смирна и в древността съперничел със Смирна и Ефес, в него имало храм на езическия покровител на лечителите бог Ескулап. Жреците му се занимавали с медицина и оказвали силна съпротива на християнските проповедници. Пергам, с днешното си име Бергамо, и християнската църква в него са запазени и сега, макар че градът е потънал в бедност, тъй като от предишното великолепие не е останало нищо, освен огромните развалини на някога прекрасния храм, изграден от император Теодосий в чест на св. Иоан Богослов. “На оногава, който побеждава, ще дам да яде от съкровена манна, и ще му дам бяло камъче, и на камъчето написано ново име, що никой не го знае, освен оня, който го получава” - този образ е заимстван от старозаветната манна, която била първообраз на “небесния Хляб,

дошъл от небето”, тоест Самият Господ Исус Христос. Тази манна трябва да разбираме като живото общение с Господа в идния блажен живот. Метафоричният израз за “бялото камъче” кореспондира с древния обичай на победителите в масовите игри и състезания да се дават табелки от бял камък, които по-късно те показвали, за да получат наградите си. Римските съдии имали обичая да преброяват гласовете при гласуване с бели и черни камъчета. Белите означавали одобрение, а черните - осъждане. В устата на Тайновидеца белият камък символично обозначава чистотата и невинността на християните, за която те ще получат награда в бъдещия век. На царете и владичите е присъщо да дават имена на новите членове на царството. И Небесният Цар ще даде на всички избрани синове на Своего Царство нови имена, които ще означават вътрешните им свойства и тяхното предназначение и служение в Царството на Славата. Но тъй като “кой човек знае, какво има у човека, освен човешкия дух, който живее в него?” (1 Кор. 2:11), то и новото име, дадено на човека от Всеведущия Владика, ще бъде известно само на този, който го получава. (ст. 12-17).

Тиатирската църква бива похвалена за своята вяра, любов и търпение, но също така и порицана за това, че допуска в недрата си лъжепророчицата Иезавел да върши беззакония и да развращава хората. Господ предрича на нея и на любодействащите с нея голяма скръб, ако не се покаят за делата си, а на чедата ѝ - смърт; а добрите и верни християни на тиатирската църква трябва само да държат вярата си и да пазят докрай Божиите заповеди. На победителите Господ обещава да даде власт над езичниците и утринната звезда. Тиатира е малко градче в Лидия, което в историята не се е отличило с нищо, но в историята на християнството е известно като родното място Лидия, просветена от св. Апостол Павел със светлината на Христовата вяра по време на неговото второ благовестническо пътешествие в гр Филипи (Деян. 16:14, 15,40). Вероятно това е способствало и за скорошното утвърждаване на християнството в Тиатир, при това, както се вижда от думите “последните ти дела

са по-много от първите”, всички изброени преди добри християнски качества на жителите на Тиатир все повече се развивали и укрепвали в тях. Името Иезавел е употребено тук очевидно в същия преносен смисъл, както по-горе името Валаам. Известно е, че Иезавел, дъщерята на сидонския цар, след като станала съпруга на израелския цар Ахав, го увлекла в поклонение на всички сидонски и тирски мерзости и била причина за падението на израилтяните в идолопоклонничество. Може да се предполага, че с името “Иезавел” тук е наречена все същата блудна ерес на николаитите. “Дълбини сатанински” се казва тук за учението на николаитите, като предтечи на гностиците, наричащи своето лъжеучение “дълбини Божии”. Езичеството паднало в борбата с християнството. В този смисъл Господ обещава на побеждаващите “власт над езичниците”. “И ще му дам утринна звезда” - тези думи имат двойко тълкувание. Пророк Исаяя нарича “утринна звезда” (Деница) сатаната, паднал от небето (Ис. 14:12). Следователно с тези думи се означава господството на вярващия християнин над сатаната (вж. Лука 10:18-19). От друга страна, св. Апостол Петър в своето 2-ро съборно послание 1:19 нарича Господ Иисус Христос “утринна звезда”, която ще възсия в човешките сърца. В този смисъл на истинския християнин е обещано просветляване на душата с Христовата светлина и участие в бъдещата небесна слава (ст. 18-29).

Глава трета

НАСТАВЛЕНИЯ КЪМ МАЛОАЗИЙСКИТЕ ЦЪРКВИ: САРДИЙСКАТА, ФИЛАДЕЛФИЙСКАТА И ЛАОДИКИЙСКАТА

На ангела на сардийската църква Господ повелява да се напише повече укорително, отколкото утешително: тази църква носи само името на живата вяра, но всъщност е мъртва духовно. Господ заплашва сардийските християни с внезапно бедствие, ако не се покаят. Впрочем, сред тях има малцина, “които не са осквернили дрехите си”. Победителите (на страстите) Господ

обещава да облече в бели одежди, имената им няма да бъдат заличени от книгата на живота и ще бъдат изповядвани от Господа пред Неговия Небесен Отец. Сарди в древността бил голям и богат град, столица на Лидийска област, а днес е бедно турско селце на име Сард. Християните там не са много и нямат свой храм. При Юлиан Отстъпник явно проличала духовната смърт на този град - той бързо се обърнал към идолопоклонничеството, за което го постигнало Божието наказание и бил унищожен до основи. Под “осквернени дрехи” тук метафорично се изобразяват душевните недъзи, и затова онези, които не са осквернили дрехите си са хората, чиито умове са останали непричастни на еретическите лъжеучения, а животът им - неопетнен от страсти и пороци. Под “бели дрехи” се разбират тук брачните одежди, в които ще бъдат облечени гостите на брачния пир на царския син, под чийто образ Господ представя в притчата за бъдещото блаженство праведниците в Своето Небесно Царство (Мат. 22:11-12). Тези одежди ще са подобни на одеждите на Спасителя по време на Преображението, които станали бели като светлина (Мат. 17:2). Божиите определения за съдбите на хората символично се изобразяват като книга, в която Господ като всеведущ и всеправеден Съдия записва деянията на хората. Този символичен образ често се употребява в Священото Писание (Пс. 68:29; Пс. 138:17, Ис. 4:3; Дан. 7:10; Малах. 3:16; Изход. 32:32-33; Лук. 10:20; Фил. 4:3). Според тази представа онези, които живеят достойно за най-високото предназначение, сякаш се вписва в книгата на живота, а живеещият недостойно сякаш се изличава от нея, като по този начин се лишава от правото на вечен живот. И затова обещанието да не се изличава името на побеждаващия от книгата на живота е равнозначно на обещание да не бъде лишен от небесните блага, приготвени в бъдещия живот за праведниците. “Ще призная и аз него пред Моя Отец Небесен” - това е същото, което е обещал Господ още в земния си живот на Своите истински последователи (Мат. 10:32), тоест че ще признае и провъзгласи такъв за Свой верен ученик (ст. 1-6).

Господ заповядва да напише на ангела на филиделфийската църква много похвални и утешителни неща. Въпреки нейната

малка сила (вероятно се има предвид нейната малобройност), тази църква не се отрекла от името на Исус пред сатанинското сборище на иудейските гонители. Загова Господ ще направи те да дойдат и да се поклонят пред нея, а в тежкия час на изкушението за цялата вселена тя ще намери защита и опека от Самия Него. Загова задачата на филиделфийците е да държат, що имат, за да не вземе никой венеца им. На победителя Господ обещава да го направи стълб в храма и да напише върху него името Божие и името на града Божи - новия Иерусалим, и новото име Исусово. Филадельфия била втория по големина град в Лидий, наречен на името на своя основател Атал Филадельф, царя на Пергам. Този град единствен от всички малоазийски градове дълго време се съпротивлявал на турците. Забележително е, че и в днешно време християнството във Филадельфия е в най-цветущо състояние, превъзхождайки всички останали градове в Мала Азия: тук съществува многобройно християнско население, което има свой епископ и 25 църкви. Жителите се отличават с голямо гостоприемство и доброта. Турците наричат Филадельфия “Аллах-Шер”, тоест “Божи град” и това название неволно напомня на Господното обещание: “ще напиша върху него името на Моя Бог и името на града на Моя Бог” (ст. 12). “Тъй казва Светият, Истинният, Оня, Който има ключа Давидов” - Син Божий казва за Себе Си, че има ключа Давидов в смисъл, че притежава върховната власт в дома Давидов, защото ключът е символ на властта. Домът Давидов или Царството Давидово е същото, което и Царството Божие, първообраз на което то е било в Стария Завет. По-нататък се казва, че ако Господ благоволи да отвори дверите на това царство пред някого, никой не ще може да му попречи да влезе, и обратното. Така образно се посочва твърдостта на вярата на филиделфийците, която не съумели да сломят иудействащите лъжеучители. Последните ще дойдат и ще се поклонят в нозете на филиделфийците, тоест очевидно ще се признаят за победени. Под “часа на изкушението”, през време на който Господ обещава да запази верните Му филиделфийци, някои разбират страшните

гонения против християните от римските императори езичници, обхванали “цялата вселена”, както тогава се наричала Римската империя (ср. Лук. 2:1); други предполагат, че под Филадельфия трябва да се разбира една от християнските Църкви или цялата християнска Църква от последните времена преди края на света и Второто Христово Пришествие. В този именно смисъл особено ясно е предвъзвестеното: “Ето, ида скоро; дръж що имаш, за да не вземе някой венеца ти”. Тогава ще нарасне опасността да изгубим вярата поради многото съблазни, но затова пък и въздаянието за вярата ще бъде, така да се каже, в ръцете ни, и трябва да бъдем особено бдителни, за да не загубим поради лекомислие възможността за спасение, както например го е загубила Лотовата жена. Обещанието да направи победителите “стълб” в Църквата Христова, на която и портите адови няма да надделят, показва ненарушимата принадлежност на победилите изкушенията към Църквата Христова, тоест най-твърдо положение в Небесното Царство. Висока награда за такива ще бъде също и това, че върху тях ще се напише тройно име: името на Божие чедо, като неразделно принадлежащи на Бога, името на гражданин на новия или небесния Иерусалим, и името на християнин, като истинен член на Тялото Христово. Новият Иерусалим несъмнено е небесната, тържествуващата Църква, която “слиза от небето”, защото самият произход на Църквата от Сина Божий, слязъл от небето, е небесно, тя дарува на хората небесни дарове и ги въздига на небето (ст. 7-13).

Господ заповядва да напише на ангела на лаодикийската църква, седмата по ред, много изобличаващи слова. Той не казва за нея нито една одобрителна дума. Укорява я, че не е ни студена, ни гореща, и затова заплашва да я изблюва от устата Си, подобно на топла вода, която предизвиква отвращение. Въпреки самомнителната увереност на лаодикийците в своите нравствени съвършенства, Господ ги нарича злочести и клети, сиромаси, слепи и голи, като ги убеждава да се погрижат да скрият срамотиите на голотата си и да изцелят слепотата си. При това Той призовава

към покаяние, като казва, че с любов стои пред вратата на всяко каещо се сърце и е готов да влезе при него със Своята милост и всепрощение. На оногова, който побеждава, Господ обещава да му даде да седне с Него на Неговия престол. Лаодикия, днес наричана от турците “Ески-Хисар”, тоест Старата крепост, се намира във Фригия, при река Лика близо до гр. Колос. В древността тя се славела с търговията, плодородните земи и животновъдството си. За това свидетелстват разкопките, при които са намерени много скъпоценни предмети на скулптурното изкуство, отломъци от разкошни мраморни украшения, корнизи, пиедестали и т. н. Може да се предположи, че именно богатството е направило лаодикийците такива топлохладни по отношение на християнската вяра, поради което градът им бил наказан от Бога с пълно разорение и опустошение от турците. “Тъй казва... началото на Божието създание” - Господ е наречен така, разбира се, не в смисъла, че Той е първото Божие създание, а че “всичко от Него стана, и без него не стана нито едно от онова, което е станало” (Иоан. 1:3), а също и че Той е виновникът за възстановяването на падналото човечество (Гал. 6:15 и Колос. 3:10). “О, дано да беше студен или горещ!” - студеният, не познал вярата човек по-лесно може да повярва и да повярва горещо, отколкото охладнелия, станал равнодушен към вярата християнин. Дори явният грешник е по-добър от топлохладния фарисей, доволен от своето нравствено състояние. Затова Господ Иисус Христос порицавал фарисеите, като предпочитал пред тях каещите се митари и блудници. Явните и открити грешници по-лесно могат да осъзнаят своята греховност и искрено да се покаят, отколкото хора, чиято съвест не е нито студена, нито гореща, които не осъзнават своите нравствени недъзи. Златото, през огън пречистено, бялото облекло и очната мас, които Господ съветва да си купят от Него лаодикийците, означават любовта и благоволенията Божие, придобивани чрез покаяние, добрите дела, чистото и непорочно поведение и висшата небесна премъдрост, даваща духовно зрение. Може да се предполага също, че лаодикийците наистина прекомерно са уповавали на своето

богатство, опитвайки се да съчетаят служението на Бога и мамона. Някои смятат, че тук става дума и за пастирите, които се стремят да се обогатят със земни богатства и изпадат в самомнение, че чрез богатството са призвани да господаруват над Божието наследство, импонирайки с богатството си. Господ съветва такива да си купят от Него, не да измолят и не да получат даром, а да купят - тоест да придобият от Самия Христос с цената на трудове и покаяние “злато, през огън пречистено”, тоест истинско богатство - духовно, благодатно, което за пастира се състои, между другото, и в учителското, разтворено със сол слово, “бяло облекло”, тоест дара на благотворене на ближните, и “очна мас”, или добродетелта на нестезжанието, която отваря очите за суетата и безполезността на всички богатства на този тленен свят. На победителите се дава обещанието да бъдат поставени на престола Божий, под който се разбира най-високото достойнство на наследник на Царството Небесно, съцаруване със Самия Христос, Победителя на дявола.

Съществува мнение, че седемте църкви означават седемте периода от живота на цялата Христова Църква от основаването ѝ до края на света: 1) Ефеската църква означава първия период - Апостолската Църква, трудеща се и не изнемогваща, бореща се с първите ереси - “николаитите”, но оставила скоро добрия обичай на благотворенето - “общението на имуществата” (“първата любов”). 2) Смирненската църква означава втория период - периода на гонения срещу Църквата, които общо били десет; 3) Пергамската църква представлява третия период - епохата на Вселенските събори и борбата с ересите с меч на Божието слово; 4) Тиатирската църква - 4-ия период, или разцвета на християнството сред нови европейски народи; 5) Сардийската църква - епохата на хуманизма и материализма през 16-18 век; 6) Филадельфийската църква - предпоследния период от живота на Христовата Църква - съвременната ни епоха, когато Църквата наистина “има малка сила” сред съвременното човечество, когато отново ще започнат гонения, за които ще е нужно търпение; 7) Лаодикийската църква е последната, най-страшната епоха преди свършека на света, характеризираща се с равнодушие към вярата и външно благополучие.

Глава четвърта

ВТОРО ВИДЕНИЕ: ВИДЕНИЕ НА СЕДНАЛИЯ НА ПРЕСТОЛА БОГ И АГНЕЦА

Четвърта глава съдържа началото на ново, второ видение. Изображението на новото величествено зрелище, открило се пред взора на св. Иоан, започва със заповедта да се изкачи през отворените врата на небето, за да види “какво трябва да стане след това”. Отворените врата означават откриването на съкровените тайни на Духа. С думите “изкачи се тук” на слушащия се заповядва напълно да се откъсне от земните помисли и да се обърне към небесните. “И веднага бях обзет от дух”, тоест отново грабнат от него, св. Иоан видял този път Самия Бог Отец, Седящ на престол. Наглед приличал на скъпоценни камъни “яспис” (“камък, зеленеещ като смарагд”) и “сардис” (или сердолик, жълто-огнен на цвят). Зеленият цвят според тълкуванието на св. Андрей Кесарийски означавал, че Божественото естество е вечноофтящо, живоносно и живородно, а вторият - жълто-червено-огненият - чистотата и светостта, вечно пребиваващи в Бога, и страшния Му гняв към онези, които нарушават волята Му. Съединяването на тези два цвята посочва, че Бог наказва грешниците, но в същото време винаги е готов да прости на искрено разкайващите се. Седящият на престола бил обкръжен от “дъга”, подобна на смарагд, камъка със зелен цвят, което, както дъгата, явила се след потопа, означавало вечната Божия милост към човечеството. Самото седене на престола е знак за започването на Съда Божий, който ще стане в последните времена. Това все още не е последният Страшен Съд, а съд предварителен, подобен на онези, с които Бог нееднократно в историята на човечеството е съдил съгрешилите (Всемирния потоп, гибелта на Содом и Гомора, гибелта на Иерусалим и много други). Скъпоценните камъни яспис и сардис, а така също и дъгата около престола, която символизира утихването на Божия гняв и възстановяването на мира, означават, че Божият съд над света,

тоест огненото изстребване на света, ще завърши с обновяването му. Това особено се внушава от свойството на ясписа да изцелява язви и рани, получени от меч (ст. 1-3).

Около престола на 24 други престоли седели 24 старци, облечени с бели дрехи и на главите със златни венци. Съществуват много различни мнения и предположения кого трябва да виждаме в техния образ. Несъмнено е едно - те са представители на човеците, угодили на Господа. Мнозина предполагат, основавайки се на обещанието, дадено на св. Апостоли: “ще седнете и вие на дванайсет престола, като съдите дванайсетте Израелеви колена” (Мат. 19:28), че в образа на 24-мата старци трябва да виждаме 12 представители на старозаветното човечество - св. Патриарси и Пророци, и 12-те представители на новозаветното човечество, каквито по право са именно 12-те Христови Апостоли. Белите дрехи са символ на чистота и вечен празник, а златните венци са знак за победа над демоните. “И от престола излизаха светкавици, гръмотевици и гласове” - това посочва колко страшен и ужасен е Бог за неразкаялите се грешници, недостойни за Неговата милост и прошка. “А пред престола горяха седем огнени светила, които са седемте Божии духове” - под “седемте духове” трябва да разбираме или седемте главни Ангели, както обяснява св. Иринеи, или седемте дара на Св. Дух, изброявани от св. Пророк Исаия (11:12). “И пред престола имаше стъклено море, подобно на кристал” - кристалното море, неподвижно и тихо, като противоположен образ на бурното море, видно по-късно от св. Иоан (13:1), трябва да означава според мнението на много тълкуватели “множеството на светите небесни сили, чисто и безсмъртно” (св. Андрей Кесарийски). Това са душите на хората, които не са се вълнували от бурите на житейското море, а подобно на кристал са отразявали седемте цвята на дъгата, проникнати от седемте дара на благодатта на Духа Свети. “А сред престола и около престола - четири животни, отпред и отзад пълни с очи” - някои мислят, че тук се подразбират четирите стихии и Божието им управление и съхранение, или Божието владичество над небесното, земното, морското и преизподнето. Но както става

ясно от по-нататъшното описание на вида на тези животни, това без съмнение са самите ангелски сили, които в таинственото видение на св. Пророк Иезекиил (1:28) на реката Ховар са поддържали таинствената колесница, в която като цар седял Господ Бог. Тези четири животни са послужили за своеобразна емблема на четиримата Евангелисти. Това, че имали много очи, означава Божественото всеведение, познаването на всичко минало, настояще и бъдеще. Те са най-върховните и приближени до Бога ангелски същества, които непрестанно Го славят.

Глава пета

ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА ВТОРОТО ВИДЕНИЕ: ЗАПЕЧАТАНАТА КНИГА И АГНЕЦЪТ, КАТО ЗАКЛАН

Господ Вседържител, когото св. Иоан видял да седи на престола, държал в десницата Си книга, написана отвътре и отвън и запечатана със седем печата. В древността книгите представлявали листове пергамент, навити на руло или върху кръгла пръчка. Вътре в свитъка се прокарвал шнур, който се връзвал отвън и се закрепвал с печат. Понякога книгата се състояла от парче пергамент, сгънато във вид на ветрило и стегнато отвън с шнур, запечатано с печат на всяка свивка или гънка от книгата. В този случай отварянето на един печат давало възможност да се отвори и прочете само една част от книгата. Обикновено се пишело само от едната, на вътрешната страна на пергаментата и само в редки случаи се пишело и от двете страни. Според обяснението на св. Андрей Кесарийски и други под книгата, видяна от св. Иоан, трябва да разбираме “премъдрата Божия памет”, в която са вписани всички, а така също и дълбините на Божествените съдби. Следователно в тази книга били вписани всички таинствени определения на премъдрия Божи промисъл за спасението на хората. Седемте печата означават или съвършеното и незнайно за никого утвърждение на книгата, или пък домостроителството на

изпитващия дълбините Божествен Дух, непостижимо за никое от тварните същества. Под книгата се разбират и пророчествата, за които Самият Христос е казал, че са се изпълнили частично в Евангелието (Лук. 24:44), но другите ще се изпълнят в последните дни. Един от силните Ангели викал с висок глас, търсейки някой достоен да разгърне книгата и да снее печатите ѝ, но не се намерил достоен “нито на небето, нито на земята, нито под земята”, който би дръзнал да го стори. Това означава, че за никое от тварните същества не е достъпно познанието за Божествените тайни. Тази недостъпност се усилва и от израза “нито да я гледа” (ст. 1-3). Тайновидецът много плакал и скърбял за това, но бил утешен от един от старците, който му рекъл: “не плачи; ето, лъвът, който е от Иудиното коляно, коренът Давидов, победи и *може* да разгърне книгата и да снее седемте ѝ печата”. “Лъв” тук означава “силен”, “герой”. С това се напомня за пророчеството на патриарха Иаков за “лъв от коляното Иудино”, под който се подразбирал Месията - Христос (Бит. 49:9-10). Когато погледнал, Тайновидецът видял “Агнец, като заклан, със седем рога и седем очи”. Този Агнец, носещ следите на това, че е бил принесен в жертва, е разбира се, “Агнецът Божий, Който взема върху Си греха на света”, тоест нашият Господ Иисус Христос. Единствено Той се оказал достоен да разгърне книгата на Божиите съдби, защото Той, който е принесъл Себе Си в жертва заради греховете на хората, Сам е изпълнител на Божиите определения за спасението на човешкия род. По-нататъшното снемане на печатите от книгата означава самото изпълнение на Божествените определения от Единородния Син Божий като Спасител на човечеството. Седемте рога са символ на Неговата крепост (Пс. 74:11), а седемте очи, както е обяснено тук - “седемте духове Божии, разпратени по цялата земя”, тоест седемте дара на Светия Дух, пребиваващи в Христос като Божии Помазаник, за което говорили още св. пророк Исаия (11:2) и св. Пророк Захария (4 гл.). Седемте очи символизират наред с това и Божието всеведение. Агнецът стоял “сред престола”, тоест там, където трябва да бъде Синът Божий - отдясно на Отца (ст. 4-6).

Агнецът взел книгата от десницата на Оногова, Който седял на престола, и веднага четирите животни Серафими и двацет и четирите старци паднали пред Него и Му въздали божествено поклонение. Гуслите, които имали в ръцете си, означават хармоничното и благозвучно Божествено славословие, звучното пеене на душите им; златните чаши, напълнени с тамян, както се обяснява още тук, са молитвите на светиите. И те пеели на Божия Син, на Изкупителя на човечеството наистина “нова песен”, нечувана от създаването на света, която предричал още псалмопевецът цар Давид (Пс. 97:1). В тая песен се прославя новото Царство на Сина Божий, в което Той се е възцарил като Богочовек, купил това Царство с високата цена на Своята Кръв. Изкуплението на човечеството, макар и да се отнасяло собствено само към човечеството, било толкова удивително, толкова величествено, трогателно и свещено, че предизвикало най-живо участие в целия небесен сонм, така че всички заедно, и Ангелите, и хората прославили за това Бога “и се поклониха на Живеещия вовеки веков” (ст. 7-14).

Глава шеста

АГНЕЦЪТ СНЕМА ПЕЧАТИТЕ ОТ ТАИНСТВЕНАТА КНИГА: ОТ ПЪРВИ ДО ШЕСТИ ПЕЧАТ

В глава шеста се повествува за снемането на първите шест печата на таинствената книга от Агнеца и за съпровождащите това знамения. Под самото снемане на печатите следва да разбираме изпълнението на Божествените предопределения от Сина Божий, който е предал Себе Си като Агнец на заколение. Според обяснението на св. Андрей Кесарийски снемането на първия печат е пратеничеството в света на св. Апостоли, които подобно на лък, насочили Евангелската проповед против демоните, със спасителни стрели довели при Христа уязвените и получили венец за това, че с истина са победили началника на тъмнината - ето какво

символизира “белия кон” и “ездачът с лък” (ст. 1-2). Снемането на втория печат и появата на рижия кон, на чийто ездач “му бе дадено да отнеме мира от земята”, означава въставането на неверните против вярващите, когато с Евангелската проповед е бил нарушен мирът, в изпълнение на Христовите думи “не мир дойдох да донеса, а меч” (Мат. 10:34), и когато земята била обилно напоена с кръвта на изповедниците и мъчениците за Христа. “Рижият кон” е знак или за кръвопролитие или за сърдечната ревност на пострадалите за Христа (ст. 3-4). Снемането на третия печат и появата на ездача на вран кон и с къпони в ръка означава отпадането от Христа на ония, които нямат твърда вяра в Него. Черният цвят на коня символизира “плач за отпадналите от вярата в Христа поради тежестта на мъченията”. “Хиникс жито за динарий” означава законно подвизаващите се и внимателно опазилите даденият им Божествен образ; “три хиникса ечемик за динарий” са онези, които подобно на животни, поради липса на мъжество, от страх са се покорили на гонителите, но после са се разкаjali и със сълзи са умили осквернения образ; “ала дървеното масло и виното да не повредиш” означава, че не бива поради страх да се отхвърля Христовото лечителство, да се оставят без него уязвените и станалите разбойници, но да им се принася “виното на утешението” и “елеят на състраданието”. Мнозина в образа на врания кон виждат гладно бедствие (ст. 5-6).

Снемането на четвъртия печат и появата на сивия кон с ездач, “чието име беше смърт”, е проявата на Божия гняв като мъст за благочестивите и наказание на грешниците - това са различните бедствия от последното време, предсказани от Христа Спасител (Мат. 24:6-7). (ст. 7-8).

Снемането на петия печат е молитвата на светите мъченици пред Божия престол за по-скорошна кончина на света и идването на Страшния Съд. Св. Иоан вижда под жертвеника “душите на закланите за словото Божие и за свидетелството, що имаха; и викаха с висок глас, думайки: докога, Владико Светий и Истинний, не ще съдиш и не ще отмъщаваш за нашата кръв на ония, които живеят

на земята?” Оттук се вижда, че душите на праведниците, пострадали за Христа, се намират под олтара на небесния храм, подобно на това, както и на земята от мъченическите времена е станало обичай в основата на християнските храмове и олтари да се полага частица от мощите на св. мъченици. Молитвата на праведниците се обяснява, разбира се, не с желание за лично отмъщение, а за ускоряване на тържеството на правдата Божия на земята и онова въздаяние всекиму според делата, което трябва да стане на Страшния Съд и да ги направи причастници на вечното блаженство, защото са дали живота си за Христа и Неговото Божествено учение. На всеки от тях се дават бели дрехи - символ на добродетелта - “и им се каза да починат още малко време”, докато съслужителите и братята им, които ще бъдат убити, както и те, не допълнят броя, за да получат всички заедно достойно въздаяние от Бога (ст. 9-11).

Снемането на шестия печат символизира онези стихийни бедствия и ужаси, които ще има на земята в последния период от съществуването ѝ, непосредствено преди свършека на света, Второто Христово Пришествие и Страшния Съд. Това ще са същите онези знамения, които предричал Сам Господ Иисус Христос малко преди Своите кръстни мъки (Мат. 24:29; Лук. 21:25-26): “и ето, стана голям трясък, и слънцето стана черно като струнено вретиче, и месечината стана като кръв; звездите пък небесни паднаха на земята”. Тези знамения ще предизвикат смъртен страх и ужас сред хората от всяко съсловие, които тогава ще живеят на земята - от царе, велможи и хилядоначалници до роби и свободници. Всички ще потреперят при настъпването на деня на великия Му гняв и ще молят планините и скалите: “паднете върху нас и скрийте ни от лицето на Оногова, Който седи на престола, и от гнева на Агнеца”. Подобни ужаси преживяли Христовите убийци при разрушаването на Иерусалим. Още по-големи ужаси ще се стоварят върху цялото човечество преди свършека на света.

Глава седма

ЯВЛЕНИЕТО СЛЕД СНемането на шестия печат: 144 000 отбелязани с печат на земята и облечените в бели дрехи на небето

След това св. Тайновидец вижда четири Ангела “да стоят на четирите ъгли на земята”, “на които бе дадено да повредят земята и морето”. Те очевидно се явяват за изпълнение на Божието наказание над вселената. Една от задачите им е да държат четирите земни ветрове. Както обяснява св. Андрей Кесарийски, това “явно свидетелства за престъпването на подчинението от тварите и неизбежността на злото, защото всичко, що расте на земята, живее и се храни от ветровете; с тяхната помощ плават и по морето”. Но веднага се появява и “друг Ангел”, който “имаше печат на Живия Бог”, за да постави тоя печат върху челата на рабите Божии и така да ги избави от настъпващите Божии наказания. Нещо подобно някога е било открито на св. Пророк Иезекиил за мъжа, облечен в ленена дреха, който полага “знак по челата на людете, които скърбят” (Иез. 9:4), за да не погинат с несправедните и праведните (защото и на Ангелите са неизвестни съкровенията на добродетели на Светците). Този Ангел заповядал на първите четири да не повреждат “земята, ни морето, нито дърветата”, докато не постави печат на челата на Божиите раби. Какво представлява този печат ние не знаем, пък и не е нужно да се задълбочаваме в това. Може би това ще е знамението на Честния Господен Кръст, по който лесно ще могат да се различат вярващите от невярващите и отстъпниците; може би това ще е печат на мъченичеството заради Христа. Поставянето му ще започне от израилтяните, които преди свършека на света ще се обърнат към Христа, както предрича св. Апостол Павел (Рим. 9:27, също и глави 10, 11). Във всяко от 12 колена ще има по 12 000, отбелязани с печата, а общо те ще са 144 000. Сред тия колена не се споменава коляното Даново, защото от него, според преданието, ще се роди антихристът. Вместо него е

споменато свещеническото коляно Левиино, което преди това не влизало в 12-те колена. Може би такава ограничена численост е показана, за да се подчертае колко малко ще са спасилите се синове Израилеви по сравнение с неизброимото множество на ония, които са възлюбили Господа Исуса Христа сред останалите народи на земята, били някога езичници (ст. 1-8).

След това св. Иоан вижда друго зрелище: “голямо множество народ, което никой не можеше да преброи, - от всички племена и колена, народи и езици; те стояха пред престола и пред Агнеца, облечени в бели дрехи и с палмови вейки в ръце. И възклицаваха с висок глас, думайки: спасението дължим на нашия Бог, Който седи на престола, и на Агнеца!”. Според думите на св. Андрей Кесарийски “това са онези, за които говори Давид: “да ги изброявам ли, - но те са по-многобройни от пясъка” (Пс. 138:18), мъченически са пострадали за Христа и от всяко коляно и племе в последните времена с мъжество са приели страданията. С проливането на кръвта си заради Христа едни от тях са избелили, а други ще избелят дрехите на своите деяния. В ръцете им има палмови вейки - знамение за победа над дявола. Участието им е вечно да ликуват пред Божия престол. Един от небесните старци обяснил на св. Иоан, че “те са, които идат от голямата скръб; те опраха дрехите си и ги избелиха с кръвта на Агнеца”. Всички тези признаци явно посочват, че те са мъченици заради Христа, а изразът “идат от голяма скръб” кара някои тълкуватели да предполагат, че това са християните, които ще бъдат избити от антихриста в последното време от съществуването на света. Защото за тая скръб е възвестил Самият Христос Спасител, казвайки: “защото тогава ще бъде голяма скръб, каквато не е била открай свят досега, и няма да бъде” (Мат. 24:21). Това именно ще бъде онова допълване на броя на мъчениците, за което се говори в Апокалипсиса 6:11. Висшата награда, която ще получат, е пребиваването им пред престола на Бога, като Му служат денем и нощем, с което образно се подчертава непрекъснатостта на това служение, защото, както казва св. Андрей Кесарийски, “там няма да има нощ, а само ден, освещаван не от чувственото слънце,

а от духоносното Слънце на Правдата”. Образите на блаженството на праведниците са изразени и в думите: “няма вече да огладнеят, нито да ожаднеят; тях няма да види слънце, и никакъв пек”, тоест повече няма да претърпяват никакви бедствия. Самият Агнец “ще ги пасе”, тоест ще ги ръководи, те ще се сподобят с преобилно излияние на Светия Дух (“живи извори водни”) и “Бог ще отрие всяка сълза от очите им”. (ст. 9-17).

Глава осма

СНЕМАНЕТО НА СЕДМИЯ ПЕЧАТ И ГЛАСОВЕТЕ НА АНГЕЛСКИТЕ ТРЪБИ: ОТ ПЪРВА ДО ЧЕТВЪРТА

Когато Агнецът снел последния, седмия печат, “настана тишина на небето, около половина час”. Така се случва и в материалния свят - преди да започне буря често настъпва пълна тишина. Това безмълвие на небесата означавало съсредоточаване на благоговейното внимание на предстоящите пред Божия престол и на хората в очакване на страшните знамения на Божия гняв преди свършека на тоя век и явяването на Христовото Царство. Явили се седем Ангели, на които били дадени седем тръби, и друг Ангел, който застанал пред жертвеника със златна кадилница. “И му се даде много тамян, та с молитвите на всички светии да го тури на златния жертвеник, що беше пред престола”. Преди седемте Ангели, изпълнители на наказанието над човешкия род, да пристъпят към делото си, светиите, начело с Ангела на молитвата, се застъпват пред Бога за хората. Св. Андрей Кесарийски казва, че Светиите ще умоляват Бога “да бъдат ослабени мъченията на нечестивите и беззаконните хора в бедствията, връхлитащи при всемирната кончина, а ония, които са се потрудили, Той да награди с пришествието Си”. Наред с това светиите отново и отново ще молят Бога, както при снемането на петия печат (Апок. 6:9-11) да яви своето правосъдие над беззаконниците и гонителите на Христовата вяра и да прекрати зверствата на мъчителите.

Описаните след това наказания, несъмнено са били следствие на тази молитва. Тук Господ показва, че не оставя без внимание молитвите на верните Си раби. И ето колко силна е била тази молитва: “Ангелът взе кадилницата, напълни я с огън от жертвеника и я хвърли на земята; тогава се появиха гласове, гръмотевици, светкавици и трус. И седемте Ангели, които държаха седемте тръби, се приготвиха да затръбят”. Всичко това говори за ужасите, които ще настъпят в края на света.

После един след друг следват звуците на тръбите на всичките седем Ангела, които всеки път се съпровождат от големи бедствия - наказания за земята и нейните жители (ст. 1-6).

“Първият Ангел затръби, и се появи град и огън, смесен с кръв, и паднаха на земята; и третата част от дърветата изгоря, и всичката зелена трева изгоря” - Божиите наказания следват постепенно, което посочва милосърдието и дълготърпението на Бога, призоваващо грешниците към покаяние. Отначало Божието наказание поражавя третата част от дърветата и цялата трева. Изгарят житата и другите растения, необходими за препитанието на човека и животните. Под “град и огън, смесени с кръв” мнозина тълкуватели разбират унищожителна война. Не е ли това бомбардировка от въздуха с нейните разрушителни и запалителни бомби (ст. 7)?

“Затръби и вторият Ангел, и като че голяма планина, пламнала в огън, се срина в морето; и третата част от морето стана на кръв, и умря третата част от морските твари, които имаха душа; и третата част от корабите загина” - може да се предполага, че от дъното на един от океаните ще изригне вулкан, чиято огнена лава ще изпълни третата част от водните басейни на земята, носейки смърт на всичко живо. Други смятат, че тук става въпрос за страшни и кръвопролитни морски сражения, водени с новоизобретени смъртоносни оръдия (ст. 8-9).

“Затръби и третият Ангел, и от небето падна голяма звезда, горяща като светило, и падна върху третата част на реките и върху водните извори; и името на тая звезда е пелин; и третата част от

водите стана на пелин, и много човеци умряха от водите, понеже се бяха вгорчили” - мнозина мислят, че на земята ще падне метеор и ще отрови водните източници. А може би това също е един от новоизобретените начини за водене на бъдеща страшна война (ст. 10-11).

“Затръби и четвъртият Ангел, и биде ударена третата част от слънцето, третата част от месечината и третата част от звездите, за да потъмнее третата им част, та третата част на деня, както и на нощта, да не свети” - сега ние не можем да го проумеем; ясно е едно, че това ще бъде съпроводено с различни бедствия за хората - неплодородни години, глад и т. н. “Третата част” посочва умереността на всички бедствия. “Торко, горко, горко на живеещите по земята” - този възглас на Ангела показва човеколюбие и състраданието на Божествените Ангели, съжаляващи неразкаялите се хора, които се подлагат на такива бедствия. Под образа на Ангелите с тръби някои виждат християнските проповедници, призоваващи към вразумление и покаяние.

Глава девета

ГЛАСОВЕТЕ НА ПЕТАТА И ШЕСТАТА АНГЕЛСКИ ТРЪБИ: СКАКАЛЦИТЕ И КОННИТЕ ВОЙСКИ

Когато затръбил петият Ангел, от небето паднала звезда и “даде ѝ се ключът от кладенеца на бездната; тя отвори кладенеца на бездната, и излезе дим от кладенеца като дим от голяма пещ; слънцето и въздухът потъмняха от дима на кладенеца. И от дима излязоха скакалци на земята...” На тези скакалци им се дава власт, каквато имат земните скорпии, “пет месеца” да мъчат хората, които нямат на челата си Божия печат. Св. Андрей Кесарийски под звездата разбира Ангела, пратен за наказание на хората, под “кладенеца на бездната” - геената, Скакалците според него са червеите, за които е пророкът казал: “червеят им не ще умре” (Ис. 66:24); потъмняването на слънцето и въздуха посочва душевното

заслепление на хората, “петте месеца” - малката продължителност на това наказание, тъй като “ако не се скратяха ония дни, не би се спасила никоя плът” (Мат. 24:22). Тук може да видим и съответствие на петте външни чувства, сетивата, чрез които грехът влиза в душата на човека. “А че скакалците не повреждат “земната трева, нито каквото да е злак, нито някое дърво, а само човеци”, то е, защото цялата твар ще се освободи от тлена, комуто сега робува заради нас”. Описанието на чудовищните скакалци, чиито лица приличат на човешки, носят златоподобни венци, имат коси като жени, лъвски зъби, тяло, покрито с желязо като броня, криле, а шумът на крилето им е като шум от много колесници, които тичат на война, и накрая - опашки като на скорпии, а на опашките им - жила, всичко това навежда някои тълкуватели на мисълта, че тези скакалци не са нищо друго, освен алегорично описание на човешките страсти. Страстите, достигнали някакъв предел, имат всички признаци на чудовищните скакалци (вж. тълкуванието на Ф. Яковлев). “Петте месеца” посочват краткостта на порочните наслаждения по сравнение с вечните мъки, които ще настъпят след това. Описвайки приближаването на деня Господен, св. Пророк Иоил рисува също така появяването на погубители, отчасти напомнящи тия скакалци. Съвременните тълкуватели не без известно основание намират сходство между скакалците и самолетите бомбардировачи. Ужасите, на които ще бъдат подложени хората тогава, ще са такива, че ще те търсят смъртта си, но няма да я намерят, “ще пожелаят да умрат, ала смъртта ще побегне от тях”. С това се посочва мъчителността на страданията, които ще постигнат хората. В царя на тия скакалци, носещ името на царя на бездната Авадон, или на гръцки - Аполион, тълкувателите виждат дявола (ст. 1-12).

Когато прозвучала тръбата на шестия Ангел, нему било заповядано да освободи за поразяването на третата част от хората четирите Ангела, вързани при река Ефрат. Но за да не бъдат поразени хората неочаквано и наведнъж, Ангелите били приготвени да действат в определен час, ден, месец и година. После

се появили многобройни конни войски. Ездачите били облечени в огнени брони, хиацинтови (с пурпурен или тъмночервен цвят) и жупелни (с цвета на пламтяща жарава); конете им били с лъвски гриви, а от устата им излизал огън, дим и жупел, опашките им били подобни на змии, които пакостили. Св. Андрей под тия четири Ангела разбира “прелукавите демони”, които се освобождават от оковите си за наказание на хората. В конете им вижда похотливите и скотоподобни хора, в ездачите - онези, които ги управляват, в огнените брони - всепоглъщащата дейност на лукавите духове, чиято убийственост и зверство се описват под образа на лъвските глави. Излизащият от устата им огън, дим и жупел, с които се изтребва третата част от хората, означава или греховете, с отровните си внушения, нашепвания и съблазни поглъщащи плодовете на сърцето, или причиняваните с Божието допущение опустошения на градовете и кръвопролития от варварите. Опашките им приличали на змии, защото края на бесовските дела е отровният грях и душевната смърт. Други тълкуватели виждат в това алегорична картина на страшна кръвопролитна война, чудовищна и безпощадна. Ненадмината по своите ужаси и безпощадност бе наистина и Втората световна война, която преживяхме не толкова отдавна. Затова някои виждат в образа на страшните конни войски танковете, изригващи огън. Доста характерна е и забележката, че оцелелите в описваните ужаси хора “не се покаяха за делата на ръцете си... не се покаяха за убийствата си, нито за магьосничествата си, нито за блудството си, нито за кражбите си” - такова ще бъде преди края на света всеобщото ожесточаване и каменно безчувствие. То се вижда още сега.

Глава десета

ЗА ОБГЪРНАТИЯ ОТ ОБЛАК И ДЪГА АНГЕЛ, КОЙТО ПРЕДИЗВЕСТИЯВА КРАЯ

Това явление има вида на уводно сказание. То преустановява пророческите иносказания, но не ги прекъсва. Преди последния,

седмия звук на тръбата, св. Иоан видял величествен Ангел, слизащ от небето, обгърнат от облак и с дъга над главата, с лице, сияещо като слънце; огнените стълбове на нозете му стъпили единия на морето, другия - на земята; в ръцете си държал разгърната книжка. Някои мислят, че този Ангел е Самият Господ Иисус Христос или Светият Дух, но св. Иоан го е нарекъл “Ангел”, и св. Андрей Кесарийски смята, че това е именно Ангел, може би един от Серафимите, украсен със славата Господня. Стъпването му на морето и земята означава владичество над стихииите на земния свят, според тълкуванието на св. Андрей - “довежданите от Ангела страх и наказания за нечестивите разбойници на земята и в морето”. Книжката, която той държал в ръцете си, според тълкуванието на св. Андрей съдържала “имената и деянията на онези от лукавите, които са разбойници или по друг начин безчинстват на земята и убиват в морето”. Според други тълкувания тя съдържала изобщо пророчества за сетнешните съдби на света и човечеството. Ангелът извикал с висок глас, “а когато извика, седемте гръма проговориха със свои гласове”, но когато св. Иоан поискал да запише тези гласове, му било забранено да го стори. Св. Андрей Кесарийски предполага, че това били “седемте гръма” или “седемте гласа” на един заплашващ Ангел, или седем други Ангела, предвзвествяващи бъдещето. Това, което те говорели, “сега е неизвестно, но после ще се изясни от самия опит и хода на събитията”. Окончателното познание и разясняване на това, което те провъзгласявали, принадлежи на последното време. Някои предполагат, че това са седемте периода в историята на човечеството: 1) Тържеството на християнството над езичеството; 2) Великото преселение на народите и краха на Римската империя, на чието място възникват нови християнски държави; 3) Появата на мохамеданството и краха на Византийската империя; 4) Епохата на кръстоносните походи; 5) Изгубването на благочестието във Византия, покорена от исляма, и в Древния Рим, където връх взел духът на папизма, резултат от което е отстъпничеството от Църквата във вид на Реформация; 6) Революциите и установяването навсякъде на социална анархия,

от която трябва да се роди “синът на погибелта” - антихристът; и 7) Възстановяването на римската, тоест всемирната империя с антихрист начело, и краят на света. Не е имало нужда да се изобразяват всички тези събития занаяпред, защото те се разгръщат във времето (10:1-4). Но ето че след това Ангелът дигнал ръка към небето и се закле в Живеещия вовеки веков, че “не ще има вече време”, тоест ще спре обичайния кръговрат на стихийния свят и не ще има време, измервано от слънцето, а ще настъпи вечността. Тук е важно, че Ангелът се клел в “Оногова, Който живее вовеки век”, тоест в Самия Бог. Следователно не са прави сектантите, които смятат, че никаква клетва изобщо не е допустима (ст. 5-6). “Но в дните, когато седмият Ангел възгласи и затръби, ще се извърши тайната на Бога, както бе блавестил Той на Своите раби - пророците”, тоест скоро, когато затръби седмият Ангел, ще настъпи последната, седмата епоха от съществуването на света, и тогава ще се извърши “тайната Божия”, предсказана от пророците - ще настъпи краят на света и всичко, свързано с него (ст. 7).

След това св. Иоан по заповед на гласа от небето отишъл при Ангела и взел разтворената книжка, която той държал в ръката си. “И в устата ми беше сладка като мед; а когато я изядох, стана ми горчиво в корема”. Тук се посочва, че св. Иоан приел пророчески дар, подобно на това, както са го приемали старозаветните пророци, например св. пророк Иезекиил, комуто също било заповядано да изяде книжния свитък преди да бъде пратен от Господа да проповядва на Дома Израилев (Иезек. 2:8-10; 3:1-4). Сладостта и горчивината, според обяснението на св. Андрей, означават следното: “Сладко е за тебе, казва, да знаеш бъдещето, но наред с това е горчиво за корема, тоест за сърцето - вместилището на словесната храна, поради състраданието към онези, които трябва да претърпят пратените им по Божието предопределение наказаня”. Другият смисъл на тези думи е: “Понеже св. Евангелист не е вършил лоши дела, с поглъщането на книгата му се показва, че в началото грехът бива сладък, а след като се извърши - горчив, поради отмъщението и въздаянието за него”. Състрадателното

сърце на Апостола не могло да не почувства цялата горчивина на скръбта, която очаква греховното човечество. В заключение св. Иоан получава заповед да пророкува (ст. 8-11).

Глава единадесета

ПРОРОЧЕСТВОТО ЗА ХРАМА, ЗА ЕНОХ И ИЛИЯ, ТРЪБНИЯТ ГЛАС НА СЕДМИЯ АНГЕЛ

След това на Апостола била дадена “тръст, подобна на жезъл” и му било казано “стани и измери Божия храм и жертвеника и ония, които се покланят в него, а външния двор на храма изключи и го не измервай, понеже е даден на езичниците: те ще тъпчат светия град четирийсет и два месеца”. Според тълкуванието на св. Андрей “храм на Живия Бог е Църквата, в която ние принасяме словесни жертви. Външният двор е общността от невярващи и иудеи, недостойни за ангелското измерване (тоест за определяне на степента на тяхното нравствено съвършенство и съответното блаженство) заради тяхното нечестие”. Потъпкването на светия град Иерусалим или Вселенската Църква в течение на 42 месеца означава, че при идването на антихриста верните ще бъдат гонени три и половина години. Някои тълкуватели предполагат, че това измерване на храма говори за предстоящото в скоро време разрушаване на Иерусалимския старозаветен храм, на мястото на който ще бъде издигната новозаветната християнска Църква, както подобното измерване на храма с тръст във видението на пророк Иезекиил (гл. 40-45) предсказвало възстановяването на разрушения храм. Други мислят, че вътрешният двор, който бил измерен от Апостола, означава “църквата на първородните, които са написани на небесата” (Евр. 12:23), небесното светилище, а външния двор, който не бил измерен - Църквата Христова на земята, която отначало трябва да претърпи гонение от езичниците, а в последните времена и от антихриста. Бедственото състояние на земната Църква е ограничено обаче със срок от 42 месеца. Изпълнението на

предсказанието за 42-та месеца някои тълкуватели виждали в гонението на Диоклетиан, което се отличавало с най-голяма жестокост и траяло от 23 февруари 305 година до 25 юли 308 година, тоест точно около три и половина години. Гонението ще засегне само външния двор, тоест външната страна от живота на християните, които ще бъдат лишавани от имущество и подлагани на мъчения; а вътрешното светилище на душите им ще остане неприкосновено (ст. 1-2).

В течение на същия отрязък от време, или 1260 дни, ще проповядват на хората покаяние и ще ги отклоняват от прелъстяването на антихриста “двама свидетели Божи”, в образите на които всички св. отци и учители на Църквата почти единодушно виждали взетите живи на небето старозаветни праведници Енох и Илия. През време на своята проповедническа дейност те ще притежават могъщество и власт над стихииите за наказание и вразумление на нечестивите, а самите те ще бъдат неуязвими. И само след края на мисията им, когато изтекат три и половина години, Бог ще допусне “звярът, който излиза от бездната”, тоест антихристът, да убие проповедниците и труповеите им ще бъдат хвърлени по стъгдите на големия град, “който духовно се нарича Содом и Египет, дето и Господ наш биде разпнат”, тоест очевидно става дума за Иерусалим, където антихристът ще основе царството си, като се представя за Месията, предсказан от пророците. Прелъстените с лъжливите чудеса на антихриста, който с помощта на дявола ще бъде прославен като най-славния сред влъхвите и прелъстителите, не ще позволят телата на пророците да бъдат погребани и ще радват на тяхната смърт. “Понеже тия два пророка мъчиха живеещите на земята”, пробуждайки съвестта им. Злорадството на нечестивците не ще трае дълго. След три и половина дни св. пророци ще бъдат оживени от Бога и взети на небето. При това ще има голямо земетресение, ще бъде разрушена десетата част на града и ще загинат седем хиляди души, а останалите, обзети от страх, ще въздадат слава на Небесния Бог. Така на делото на антихриста ще бъде нанесен решителен удар

(ст. 3-13). След това затръбил и седмия Ангел и по небето се разнесли радостни гласове: “царството на света стана царство на Господа нашего и на Неговия Христос, и Той ще царува вовеки”, и двадесет и четиримата старци паднали ничком и се поклонили Богу, въздавайки благодарение и хвала за началото на праведния Му съд над човешкия род. “Тогава на небето се отвори храмът на Бога и се яви ковчегът на завета Му в Неговия храм; след това се явиха светкавици и гласове, гръмотевици и трус и голяма градушка” - чрез това, според тълкуванието на св. Андрей, се посочва откровението на пригответните за Светиите блага, които според Апостола са скрити в Христа, “понеже в Него телесно обитава всичката пълнота на Божеството” (Кол. 2:3,9). Те ще се открият тогава, когато върху беззаконните и нечестивите ще бъдат пратени страшни гласове, мълнии, гръм и град, когато с промяната на настоящето в земетресението дойдат геенските мъки.

Глава дванадесета

ТРЕТО ВИДЕНИЕ: БОРБАТА НА ЦАРСТВОТО БОЖИЕ С ВРАЖДЕБНИТЕ СИЛИ НА АНТИХРИСТА. ХРИСТОВАТА ЦЪРКВА В ОБРАЗА НА ЖЕНА С РОДИЛНИ БОЛКИ

“И яви се на небето голяма поличба - жена, облечена в слънце; под нозете ѝ - месечината, а на главата ѝ - венец от дванайсет звезди”. Някои тълкуватели виждали в тая таинствена жена Пресвета Богородица, но такива изтъкнати изследователи на Апокалипсиса като св. Иполит, св. Методий и св. Андрей Кесарийски смятат, че това е “Църквата, облечена в Словото на Отца, сияещо повече от слънце”. Този слънчев блясък означава също така, че тя притежава истинното познание на Бога, на Неговите закони и държи Неговите откровения. Луната под нозете ѝ е знак, че тя стои по-високо от всичко променливо. Св. Методий смята, че “иносказателно луната значи вратата на очистваните в баня от тлението, тъй като от луната зависи влажното естество”.

На главата ѝ има 12 звезди в знак, че бидейки първоначално избрана от 12 Израилеви колена, впоследствие тя е ръководена от 12 Апостоли, които създават светоносната ѝ слава. “Тя беше непразна и викаше от родилни болки, и се мъчеше да роди” - ето оттук става ясно, че е неправилно да виждаме в тази жена Пресветата Богородица, защото раждането от нея на Сина Божий било безболезнено. Тези мъки на раждането означават трудностите, които Христовата Църква трябва да преодолее при утвърждаването си в света (мъченичеството, разпространението на ересите). Наред с това то значи, според обяснението на св. Андрей, че “църквата страда за всички, които са възродени с вода и дух”, докато, както е казал Божественият Апостол, “не се възроди в тях Христос”. “Църквата страда - казва св. Методий, -когато преражда душевните и духовните и когато по вид и образ ги преобразува по Христово подобие” (ст. 1-2).

“След това се яви друга поличба на небето: ето голям червен змей със седем глави и десет рога, а на главите му - седем корони” - в този образ на змея не можем да не видим “древния змей, наричан “дявол и сатана”, за който се говори по-долу (ст. 9). Червеният цвят говори за неговата кръвожадна жестокост, седемте глави означават голямата му хитрост и коварство (в противоположност на “седемте духа” Божии или седемте дара на Светия Дух), десетте рога - за неговата зла мощ и сила, насочени против 10 заповеди на Божия закон, короните на главите му - за царствената власт на дявола и неговото мрачно царство. Някои свързват това с историята на Църквата и виждат в тези седем корони седемте царя, въстанали против Църквата, а в 10-те рога - 10 гонения против Нея (ст. 3).

“Опашката му повлече третината от небесните звезди и ги свали на земята” - тълкувателите виждат в образа на звездите, които дяволът сваля на земята, падналите ангели или демоните. Също така някои виждат в тях предстоятелите на църквите и учителите, прелъстени от сатанинската сила. “Змеят застана пред жената, която щеше да ражда, та, кога роди, да изяде детето ѝ” - “дяволът винаги се въоръжава против Църквата, като упорито се домогва да направи възраждащите се своя плячка” (св. Андрей). (ст. 4).

“И тя роди мъжко дете, което ще управлява всички народи с железен жезъл” - това е образ на Иисус Христос, защото, както казва св. Андрей, “в лицето на кръщаваните Църквата непрестанно ражда Христа”, докле, както казва и Апостолът, всинца не достигнат “до пълната възраст на Христовото съвършенство” (Еф.4:13). И св. Иполит говори също така, че “Църквата не престава да ражда от сърцето си Словото, гонено в света от неверните”. Църквата винаги ражда за хората Христа, Когото още от самото начало в лицето на Ирод се е опитвал да погълне сатаната (ст.5).

“И детето ѝ бе грабнато и занесено при Бога и престола Му” - така Господ Иисус Христос бил грабнат на небето в деня на славното Си възнесение и седнал отдясно на престола на Своя Отец; така и всички светии, в които се отразява Христос, биват грабнати при Бога, за да не бъдат победени от надминаващи силите им изкушения; така и всички християни от последните времена ще бъдат “грабнати на облаци, за да срещнат Господа във въздуха” (1 Сол.4:17) (ст. 5).

“А жената побягна в пустинята, дето тя имаше пригответено място от Бога, за да я хранят там хиляда двеста и шейсет дена” - под това бягство на жената в пустинята мнозина виждат бягството на християните от обсадения от римляните Йерусалим по време на великата иудейска война през 66-70 г. в гр. Пела и пустинята зад Йордан. Тази война наистина продължавала три и половина години. Под образа на пустинята може да виждаме и онази пустиня, където са се спасявали първите християни от гонителите си, и пустинята, в която са се спасявали преподобните подвижници от козните на дявола (ст. 6).

“И стана война на небето: Михаил и Ангелите му воюваха със змея, а змеят и ангелите му воюваха против тях; но не устояха... и биде свален големият змей, древният змей, наричан дявол и сатана, който мами цялата вселена - свален на земята, а заедно с него бидоха свалени и ангелите му”. Според тълкуванието на св. Андрей тези думи могат да бъдат отнесени и към първото низвергване на дявола от Ангелския чин заради гордостта и

завистта му, а също и към поражението му от Владетелния кръст, когато, както казва Господ, князът на тоя свят е осъден и изпъден във от предишното владичество (Иоан. 12:31). В тази битка виждат също така победата на християнството над езичеството, понеже дяволът и демоните му с всички сили подбуждали и въоръжавали езичниците за борба с Христовата Църква. В тази победа над дявола дейно участие вземали самите християни, които го победили “с кръвта на Агнеца и със словото на своето свидетелството: и не милееха за душата си дори до смърт”, каквито били св. мъченици. Победен в двете битки - с Архангел Михаил и небесното му войнство и с Христовите мъченици на земята - сатаната запазил още някаква видима власт на земята, пълзейки по нея, подобно на змия. Живеейки последните си дни на нея, сатаната замисля последна и решителна битка с Бога и вярващите християни с помощта на антихриста и неговия помощник лъжепророка (ст. 7-12).

“А когато змеят видя, че е свален на земята, подгони жената... и дадоха се на жената две крила на голям орел, за да хвърчи в пустинята на своето място, дето се храни през време”.... Дяволът не престава да преследва Църквата, но Тя, имайки две орлови крила - Стария и Новия завет - ще се скрие от него в пустинята, под образа на която може да се разбира и духовната, и чувствената пустиня, в която се скривали и се скриват истинските християни подвижници (ст. 13-14).

“И змията изпусна от устата си подир жената вода като река, за да я отвлече с реката. Но земята помогна на жената; и отвори земята устата си и погълна реката, която змеят бе изпуснал от скута си” - под тази “вода” св. Андрей подразбира “или множеството от зли демони, или различните изкушения”, а под погълнала реката земя - “смиреномъдрието на светиите, които говорят от сърцето си “аз съм прах и пепел” (Бит. 18:27)”, като разкъсват така дяволските мрежи, защото както Ангелът е открил на Божествения Антоний, нищо не пресича и не съкрушава силите на дявола така, както смирението. Някои виждат тук страшните гонения срещу Църквата

от страна на езическите императори и реките християнска кръв, пролети тогава. Подобно на река, разливаща се по земята и поглъщана от нея, всички зловни усилия на сатаната били съкрушени и изчезнали без следа, когато християнството възтържествувало над езичесвото при император Константин Велики (ст. 16).

“И разлюти се змеят против жената и отиде да води война с останалите от семето ѝ, които пазят Божиите заповеди и имат свидетелството на Исуса Христа” - това е непрекъснатата и многовековна борба, поведена от дявола против всички истински синове на Църквата след утвърждаването на християнството на земята и която ще води все по-силно до свършека на света, докато силите му не бъдат изтощени и не свършат в лицето на антихриста (ст. 17).

Глава тринадесета

ЗВЯРЪТ АНТИХРИСТ И НЕГОВИЯТ ПОМОЩНИК - ЛЪЖЕПРОРОКЪТ

Под звяра, който “излиза от морето”, почти всички тълкуватели разбират антихриста, който излиза от “житейското море”, тоест от вълнуващия се като море човешки род. Оттук е ясно, че антихристът няма да бъде някакъв дух или демон, а погубващо изчадие на човешкия род, не възплъттил се дявол, както мислят някои, а човек. Някои под този “звяр” разбират боготорческата държава, каквато във времената на първоначалното християнство била Римската империя, а в последните времена ще бъде всемирното царство на антихриста. С мрачни краски рисува св. Тайновидец образа на последения враг на Христовата Църква. Този звяр прилича на леопард, има нозе като на мечка и уста като на лъв. По такъв начин в личността на антихриста ще се съединят свойствата и качествата на най-свирепите животни. Той, както и дяволът змей, също има седем глави, при това те са изпъстрени с богохулни имена за нагледното изобразяване на неговото вътрешно

безчестие и презрение към всичко свято. Десетте му рога са увенчани с десет корони в знак, че ще употребява богоборческата си сила с власт, каквато имат царете на земята. Тази власт той ще получи с помощта на змея, или дявола, който ще му даде престола си (ст. 1-2).

Тайновидецът забелязал, че една от главите на звяра е като смъртно ранена, но тая смъртна рана заздравяла и това учудило цялата земя и накарало уплашените хора да се подчинят както на змея, дал власт на звяра, така и на самия звяр. Всички жители земни му се поклонили, казвайки: “кой прилича на тоя звяр, и кой може да воюва с него?” Това означава, че антихристът няма лесно да завоюва властта над цялото човечество, че отначало ще бъде принуден да води тежки войни и дори да претърпи голямо поражение, но след това ще последват изумителните му победи и възцаряване над света. На възцарения се антихрист ще му се дадат уста, говорещи гордо и богохулно, и власт да воюва четридесет и два месеца. Следователно, неговата власт няма да е продължителна, тъй като иначе, според думите на Спасителя, не би се спасила никоя плът (Мат. 24:22). В ст. 6-10 се посочва начинът, по който ще действа антихристът: той ще се отличава с богохулство, насилие над хората, които не му се покоряват, и “даде му се власт да воюва против светиите и да ги победи””, тоест със сила да ги подчини на себе си, разбира се, само външно, защото на антихриста ще се поклонят единствено онези, чиито имена не са написани в книгата на живота на Агнеца. Само с търпение и вяра ще се защитават от антихриста светиите и Тайновидецът ги утешава с уверението, че “който с меч убие, той трябва с меч да бъде убит”, тоест че праведно възмездие очаква антихриста (ст. 1-10).

По-нататък в ст. 11-17 Тайновидецът говори за помощника на антихриста - лъжепророка, и неговата дейност. Той също е “звяр” (на гръцки “тирион” означава звяр, при който особено остро се проявява зверската природа, като например при дивите животни: хиената, чакала, тигъра), но той се изобразява да излиза не от морето, както първият, а “от земята”. Това значи, че всичките му

чувства и помисли ще имат напълно земен, чувствен характер. Той има “два рога като на агне” - според обяснението на св. Андрей, ”за да скрие с овча кожа жестокостта на спотаен вълк, защото отначало ще се опита да приеме благочестив образ”. Св. Иринея казва, че той е “оръженосец на антихриста и лъжепророк”. Дадена му е власт да извършва големи личби и чудеса, така че предшествайки антихриста, да подготви погibelния му път. Заздравяването на раната на звяра е или привидно съединение за кратко време на разделеното царство, или бързопреходно възстановяване от антихриста на господството на сатаната, разрушено от кръста Господен, или мнимото възкресяване на някой близък нему. Той ще говори като змей, защото ще извърши и изрече онова, което е свойствено на началника на злото - дявола. Подражавайки на Господа Иисуса Христа, ще приложи за утвърждаването на властта на антихриста две сили: силата на словото и силата на чудесата. Но ще говори “като змей”, тоест богохулно, и плод на неговите слова ще бъде безбожието и крайното нечестие. За да прелъсти хората, той ще започне да върши “големи личби”, и дори огън ще сваля от небето, и което е особено забележително - ще му се даде да вложи дух в зверовия образ, “та зверовият образ дори да проговори и да подействува”. Но това няма да са истински чудеса, каквито върши Бог, а “лъжливи чудеса” (2 Сол. 2:9). Те ще се основават на ловкост, измама на сетивата и използване на естествените, но тайни сили на природата с помощта на дявола, в пределите на могъществото на неговите дяволски сили. На всички, които се поклонят на дявола, ще се даде “белег на дясната им ръка или на челата им”, подобно на това, както в древността робите са носели клеймо на челата, а воините - на ръцете. Владичеството на антихриста ще бъде толкова деспотично, че “никой да не може нито да купува, нито да продава, освен оня, който има тоя белег, или името на звяра, или числото на името му”. В голяма таинственост е обвито името на антихриста и “числото на името му”. Апокалипсисът говори за това следното: “Тук е мъдростта. Който има ум, нека пресметне числото на звяра,

понеже е число на човек, и числото му е шестстотин шейсет и шест”. Още от древността са били положени много усилия да се разгадае значението и смисълът на тия думи, но те не довели до нищо положително. Най-често се били правени опити да се открие името на антихриста чрез събирането на букви с различно числово значение. Например по догадката на св. Иринеи числото на звяра 666 се образува от сбора на численото значение на буквите на името “Латейнос” или “Теитан”. Някои откривали числото на звяра в името на Юлиан Отстъпник; по-късно - в титлата на римския папа - “Викариус Филии Деи” (“Наместник на Сина Божий”), в името на Наполеон и т. н. Руските разколници се опитвали да изведат числото 666 от името на патриарх Никон. Разсъждавайки за името на антихриста, св. Андрей казва: “Ако имаше нужда да знаем името му, Тайновидецът би го разкрил, но Божията благодат не е позволила това пагубно име да бъде написано в Божествената книга”. Според мнението на св. Иполит, ако изследваме думите, можем да намерим множество имена, както лични, така и нарицателни, които съответстват на това число (ст. 18).

Глава четиринадесета

СЪБИТИЯТА, ПРЕДХОЖДАЩИ ВСЕОБЩОТО ВЪЗКРЕСЕНИЕ
И СТРАШНИЯ СЪД: ХВАЛЕБСТВЕНАТА ПЕСЕН НА 144 000
ПРАВЕДНИЦИ И АНГЕЛИТЕ, ВЪЗВЕСТИЯВАЩИ СЪДБИНИТЕ НА
СВЕТА

След като изобразява най-високото стъпало от тържеството на дявола чрез неговия слуга - антихриста, св. Иоан обръща взора си към небето и вижда: “ето, Агнецът стои на планина Сион, и с Него сто четирийсет и четири хиляди, които имаха на челата си написано името на Неговия Отец”. “Тия са, които не се оскверниха с жени, защото са девствени; тия са, които вървят след Агнеца, където и да отиде”. В това видение се изобразява Църквата, чистата невеста Христова, през времето, когато процъфтява империята на

звяра. Числото 144 000 тук има вероятно същото значение, както и в 7 гл. ст. 2-8. Това са Божиите избраници от всички народи на земята, представени образно като 12 Израилеви колена. Това, че името на Отеца на Агнеца е написано на челата им, означава отличителните качества на вътрешното им устройство - нравствения характер и начина им на живот, всецялото им посвещаване в служба на Бога. Към тях се присъединява сонм от свирещи на гусли “като че нова песен”. Тази песен е за новото Божие творение, песен за изкуплението и обновлението на човечеството с кръвта на Агнеца. Пее я само изкупената част от човечеството, и затова “никой не можеше да научи тая песен, освен ония сто четирийсет и четири хиляди, които бяха изкупени от земята” (ст. 1-5). Някои тълкуватели тук разбират “девствени” не в буквалния смисъл на думата, а ония, които са били спасени от тинята на езичеството и идолослужението, тъй като в Свещеното Писание на Стария Завет идолослужението нерядко се нарича любодейство.

След това пред св. Тайновидец се появило второ видение: три Ангела, хвърчащи в небето. Един възвещавал на хората “вечно Евангелие” и сякаш казал: “бойте се от Бога и не се страхувайте от антихриста, който не може да погуби и душите заедно с телата ви, и му се противете с дръзновение, защото е близо съдът и въздаянието, а той има власт само за кратко време” (св. Андрей Кесарийски). Някои в този Ангел виждат проповедниците на Евангелието изобщо. Другият Ангел възвещавал падането на Вавилон, чийто образ обикновено се свързва със злото и греха в света. Някои тълкуватели виждат в този “Вавилон” древния езически Рим, опиващ всички народи с “виното на блудството” или идолопоклонничеството. Други пък виждат в този образ лъжехристиянската Империя, а под “виното на блудството” - лъжливото учение за религията (Иер. 51:7). Третият Ангел заплашвал с вечни мъки тези, които служат на звяра и се покланят на него и на образа му и получават белег на челото или на ръката си. Под “виното на яростта Божия” трябва да разбираме тежките Божии определения, които довеждат хората до изстъпление и

подобно на опиянение смушават духа. В Палестина виното никога не се употребява чисто, неразтворено с вода. Затова гневът Божий по силното си въздействие тук се уподобява на неразводнено вино. Нечестивите ще бъдат подложени на вечни мъки, а Светиите ще се спасят с търпението си. В същото време св. Апостол чул глас от небето, който казал: “напиши: блажени са мъртвите, които умират в Господ отсега. Да, казва Духът, нека починат от трудовете си: делата им вървят заедно с тях”. “Небесният глас”, обяснява св. Андрей, “не облажава всички, а само онези, които умъртвявайки себе си за света, умират в Господа, носят в тялото си Иисусовата смърт и състрадаят с Христа. За такива изходът от тялото наистина е почивка от трудовете им”. Тук намираме още едно свидетелство за значението на добрите дела за спасението - нещо, което протестантите отричат (ст. 6-13).

Като погледнал към небето, св. Апостол видял Сина Божий да седи на облак, със златен венец и сърп в ръка. Ангелите Му възвестили, че жетвата на земята е готова и гроздето е вече узряло. Тогава “Седналия на облака хвърли сърпа Си на земята, и земята биде пожъната”. Под тази “жетва” трябва да разбираме свършека на света (ср. Мат. 13:39). В същото време Ангелът хвърлил сърпа си на земята и обрал земното лозе и “хвърли гроздето в големия ливн на Божия гняв”. Под “големия ливн на Божия гняв” се разбира мястото на наказанието, приготвено за дявола и неговите ангели. Тъй като мнозина има да се мъчат в него, е наречен “голям”. Под “грозде” тук се имат предвид враговете на Църквата, чиито беззакония са достигнали до крайност (“гроздето му узря”), така че мярата на престъпленията им се е изпълнила (ст. 14-20).

“И стъпкан биде ливнът във от града, и потече кръв от жлеба дори до юздите на конете, на хиляда и шестстотин стади”. Тук се намеква за Иерусалим, близо до който, на Елеонската планина, имало много ливнове, където стъпквали маслините и гроздето (ср. Иоил. 3:13). Изобилието на жътвата се подчертава с думите, че на земята потекло толкова вино, че достигало дори до юздите на конете. Хиперболата, която употребява тук св. Тайновидец, показва,

че поражението на Божиите врагове ще бъде най-ужасно, защото кръвта им ще тече като река. 1600 стадии е определено число, употребено вместо неопределено, и означава изобщо обширното поле на сражението (ст. 20).

Глава петнадесета

ЧЕТВЪРТО ВИДЕНИЕ: СЕДЕМТЕ АНГЕЛИ, КОИТО ДЪРЖАТ СЕДЕМТЕ ПОСЛЕДНИ ПОРАЗИ

С тази глава започва последното, четвъртото видение, обхващащо последните осем глави на Апокалипсиса (15-22 гл.). Св. Иоан видял “като че стъклено море, смесено с огън; а ония, които победиха звяра и образа му, белега му и числото на името му, стояха на това стъклено море и държаха гусли Божии” и прославяха Господа и Агнеца с “песента на Моисея, Божия раб, и песента на Агнеца”. “Стъкленото море” според тълкуванието на св. Андрей Кесарийски означава многото спасявани, чистотата на бъдещия покой и светлостта на Светиите, които ще се просветлят от добродетелните ѝ лъчи “като слънце” (Мат. 13:43). А защо е смесено с огън, можем да проумеем от написаното от Апостола: “огънят ще изпита, какво е на всекиго делото” (1 Кор. 3:13). Той не вреди на чистите и неосквернените, защото според думите на Псалома (Пс. 28:7) има две свойства: едното - да изгаря грешните, а другото - както разбирал Василий Велики - да просвещава праведниците. Правдоподобно е и под огъня разбираме Божественото познание и благодатта на Животворящия Дух, защото Бог се открил на Моисей в огън, и Светият Дух във вид на огнени езици слязъл върху Апостолите. Онова, че праведниците пеят “песента на Моисея” и “песента на Агнеца” очевидно посочва “оправданите преди благодатта в закона” и “праведно живеещите след Христовото пришествие”. Песента на Моисей се пее също и като победна песен: “на онези, които празнуват последната и най-важната си победа над врага подхожда да си припомнят първите

успехи в своята борба, каквато в историята на избрания Божи народ била победата на Моисей над фараона. Именно неговата песен пеят сега християните победители”. Тази песен звучи много тържествено: “Пеем Господу, защото славни са дялата Му” - и в дадения случай е напълно уместна (ст. 2-4).

“Гуслите” означават хармонията на добродетелите в благоустроения духовен живот на праведниците или съгласието, което има при тях между словото на истината и делото на правдата. Праведниците в песента си прославят Бога и за откриването на присъдите Му: “защото Твоите присъди станаха явни”.

След това “на небето се отвори храмът на скинията на свидетелството”, по чийто образ Бог в Стария Завет е заповядал на Моисей да устрои земната скиния, и “излязоха от храма седемте Ангели, които държаха седемте поразии”. Тайновидецът казва, че те били облечени в чисти и светли ленени дрехи в знак на чистотата и светлостта на добродетелите им, през гърдите били опасани със златни пояси в знак на могъществото и чистотата на тяхното същество, честността и неограничеността на служението им (св. Андрей Кесарийски). От едно от четирите “животни”, тоест старшите Ангели, те получили “седем златни чаши, пълни с гнева на Бога, Който живее вовеки веков”. “Животните” са Херувимите или Серафимите, върховните ревнители за Божията слава, изпълнени с дълбоко познание за Божиите съдби, както миналите, така и бъдещите, за което говори самият вид на тези блажени същества - “пълни с очи”. Те именно ще получат заповед от Бога да упълномощят други седем Ангели да излеят на земята седемте чаши на Божия гняв преди свършека на вековете и окончателния съд над живи и мъртви. “И напълни се храмът с дим от славата на Бога и от силата Му” - чрез този дим, казва св. Андрей, “ние узнаваме, че страшен, ужасен и мъчителен е Божият гняв, който, изпълнил храма, в деня на съда пада върху ония, които го заслужават, и преди всичко върху покорилите се на антихриста и творящите делата на отстъпничеството”. Това се потвърждава и от следващите думи, защото казва: “и никой не можеше да влезе в

храма, докле не се свършиха седемте поразя на седемте Ангели” - “първо трябва да се свършат поразите, тоест наказанието на грешниците, “а след това и на Светиите ще бъде предоставено живелище във вечния град” (св. Андрей) (ст. 5-8).

Глава шестнадесета

СЕДЕМТЕ АНГЕЛА, ИЗЛИВАЩИ НА ЗЕМЯТА СЕДЕМТЕ ЧАШИ НА БОЖИЯ ГНЯВ

В тази глава е изобразен Божият съд над враговете на Църквата под образа на седемте чаши на Божия гняв, които се изливат от седемте Ангела. Тези наказания съответстват на наказанията, пратени на древния Египет, чието поражение било първообраз на поражението на лъжехристиянското царство, което по-горе (11:8) е наречено Египет, а после и Вавилон.

Когато първият Ангел излял чашата, “по човеците, които имаха белега на звяра и се покланяха на образа му, се появиха лоши и люти струпеи”. Този образ очевидно е взет от шестото наказание, поразило Египет. Според обяснението на някои, тук трябва да разбираме някаква епидемия. Според тълкуванието на св. Андрей Кесарийски, гнойните рани са “скръбта в сърцата на отстъпниците, мъчеща ги подобно на сърдечен гной, защото наказваните от Бог няма да получат никакво облекчение от антихриста, когото обожествяват”.

Когато вторият Ангел излял чашата си в морето, водата в него станала като кръвта на убит човек и всичко живо в морето измряло. Тук се подразбират кръвопролитни международни и граждански войни (ст. 1-3).

Когато третият Ангел излял чашата си в реките и изворните води, водата им станала на кръв. “След това чух - казва Тайновидецът - Ангела на водите да казва: праведен си, Господи, Който си, Който си бил, и Който си свет, задето тъй си отсъдил, понеже те проляха кръв на светии и пророци, и Ти им даде кръв да

пият: заслужават това”. “Оттук се вижда - казва св. Андрей, - че над стихииите са поставени Ангели”. Тук също става дума за страшните кръвопролития, които ще се разразят преди свършека на света по времето на антихриста (ст. 4-7).

Когато четвъртият Ангел излял чашата си върху слънцето, дало му се да опалва с огън човеците, ала те не се вразумили от това наказание, похулили името на Бога. Св. Андрей казва, че това наказание може да разбираме или буквално, или като “зной на изкушенията, така че хората чрез изпитанието на скърбите да възненавидят виновника за тях - греха”. Обаче в ожесточението си обезумелите хора вече ще бъдат неспособни на покаяние (ст. 8-9).

Петият Ангел излял чашата си върху престола на звяра: и царството на звяра се помрачило, и човеците прехапвали езиците си от болка и похулили Небесния Бог поради болките и раните си, ала не се разкаяли за делата си. Това напомня деветото египетско наказание (Иzx. 10:21). В него трябва да виждаме значителното намаляване на величието и властта на антихриста, чийто блясък досега поразявал хората, и наред с това - упоритото неразкаяние на почитателите му (ст. 10-11).

Шестият Ангел излял чашата си в голямата река Ефрат и водата в нея пресъхнала, за да се приготви пътят за царете от изгрев слънце. Тук Ефрат се представя като преграда, която пречи на царете да потеглят с войските си и да изпълнят Божиите присъди над царството на антихриста. Образът е взет от историята на древната Римска империя, за която Ефрат служел като преграда пред нападението на източните народи. След това от устата на змея и от устата на звяра излезли три нечисти духа, подобни на жаби. Това са бесовски духове, извършващи знамения, те отиват към царете на земята и на цялата вселена, за да ги съберат на война в онзи велик ден на Бога Вседържителя. Под тези “бесовски духове” разбират лъжеучителите, приказливите, натрапниците, чревоугодниците, безсрамниците и високомерните, които с лъжливи чудеса ще привличат хората към себе си. Велик ден на Бога Вседържителя се нарича времето, когато Той ще яви славата

си при наказването на враговете на Църквата. “Ето, Аз ида като крадец”... Тук става въпрос за внезапността на второто пришествие на Христа (ср. Мат. 24:43-44). “И ги събра на мястото, наречено по еврейски Армагедон” - тази дума означава “разсечение” или “убийство”. “Предполагаме, че в това място - казва св. Андрей - събраните и предвождани от дявола народи ще бъдат избити, защото той се утешава с човешка кръв”. Названието е взето от долината Магедо, където загинал цар Иосия в сражението с фараона Нехао (2 Пар. 35:22). С изливането на седмата чаша окончателно ще бъде поразено царството на звяра. В резултат на страшно земетресение “великият град се раздели на три части, и езическите градове паднаха”. В този “велик град” св. Андрей вижда столицата на царството на антихриста, която ще е Иерусалим. “Всички острови изчезнаха, и планини вече не се видяха” - “От Божественото Писание - обяснява св. Андрей - сме научени да разбираме под “острови” светите църкви, а под “планини” - началстващите в тях. А това, че те ще побягнат при настъпването на всичко, що е предречено, сме чували от Господа, Който е казал, че живеещите на изток ще побягнат на запад, и живеещите на запад - на изток, “защото тогава ще бъде голяма скръб, каквато не е била открай свят досега, и няма да бъде” (Мат. 24:21). Ако възприемем буквално тия думи, ще видим картина на страшно разрушение, което в наши дни, когато са изобретени атомните и водородните бомби, не е трудно да си представим. По-нататък в 21 ст. се говори, че от небето ще пада градушка, “колкото талант тежка”,.. “а човешките похулиха Бога поради поразата от градушката, защото тази поразата беше твърде голяма”. Не трябва ли да под тая убийствена градушка да подразбираме бомбите? И в наше време често наблюдаваме такова ожесточение на сърцата, когато хората не се вразумяват от нищо, а само хулят Бога (19-21).

Глава седемнадесета

ОСЪЖДАНЕТО НА ГОЛЯМАТА БЛУДНИЦА, КОЯТО СЕДИ НАД МНОГОТО ВОДИ

Единият от седемте Ангела предложил на св. Иоан да му покаже съда над голямата блудница, седяща над многото води, с която блудствали земните царе и с виното на блудството ѝ се опили жителите на земята. Ангелът отнесъл св. Иоан духом в пустиня, и той видял “една жена да седи на червен звяр, който беше пълен с богохулни имена и имаше седем глави и десет рога”. Някои виждали в тази блудница древния Рим, понеже той е разположен на седем хълма. Седемте глави на звяра, който я носил, смятали за седемте най-нечестиви от всички царе, които от Домициан до Диоклетиан преследвали Църквата. Св. Андрей, изказвайки това мнение, по-нататък говори: “Ние пък, като се ръководим и съобразяваме с последователността на онова, което става, смятаме, че блудница се нарича изобщо земното царство, представяно сякаш в едно тяло, или пък градът, който ще царува чак до пришествието на антихриста”. Някои тълкуватели виждат в блудницата невярната на Христа църква, поклонила се на антихриста, или богоотстъпническото общество - онази част от християнското човечество, която ще встъпи в тясно общение с греховния свят, ще му служи и ще се осланя изцяло на грубата му сила - силата на звяра антихрист, и затова тази жена е показана на Тайновидеца да седи на червен звяр. “А жената беше облечена в багреница и червено” - това са символи на нейната царствена власт и господство; “в ръката си държеше златна чаша, пълна с гнусотии и нечистота от блудството ѝ” - “чашата показва сладостта на лукавите дела преди вкусването им, а златото - тяхната скъпоценност” (св. Андрей). Членовете на тази невярна на Христа Църква или на богоотстъпническото общество ще бъдат плътски, отдадени на чувствеността хора. Както казва един тълкувател, “преизпълнени с показно благочестие и в същото време не лишени

от чувствата на грубо честолюбие и тщеславно славолубие, членовете на невярната църква ще обичат разкоша и комфорта, ще устройват пищни церемонии за силните на този свят (17:2; 18:3,9), ще постигат свети цели с грешни средства, ще проповядват изключително само с меч и злато” (17:4) (Н. Виноградов). “И на челото ѝ бе написано името: тайна, Вавилон великий, майка на блудниците и на земните гнусотии” - “надписът на челото показва безсрамието на неправдата, пълнотата на греховете и сърдечното смущение; тя е майка, защото в подчинените си градове ръководи душевните блудодеяния, раждайки по тоя начин беззакония, мерзки пред Бога” (св. Андрей). По-общото тълкуване е склонно да вижда в тази блудница с името Вавилон изобщо цялата примитивно-чувствена и антихристиянска култура на човечеството от последните времена, която ще бъде хвърлена в страшна всемирна катастрофа при свършека на света и Второто Христово пришествие. Падането на този “Вавилон” в Апокалипсиса се представя като първа победа в световната борба на Христовата Църква с грешното царство на дявола (ст. 1-5). “Видях, че жената беше пияна от кръвта на светиите” - тук се имат предвид всички мъченици заради Христа, пострадали през цялата световна история, особено във времената на антихриста (ст. 6). По-нататък Ангелът, показал на св. Иоан блудницата, му обяснява цялото видение. “Звярът, който ти видя, беше и го няма; той ще излезе от бездната, и ще загине” - св. Андрей казва, че този звяр е “сатаната, който бидейки умъртвен с Христовия Кръст, както е казано, при свършека отново ще оживее и с лъжливи знамения и чудеса чрез антихриста ще действа за отхвърлянето на Христа. Казано е, че е бил и действал преди кръста, и няма го, защото от страданията на Спасителя е обезсилен и лишен от оная власт, която е имал над народите чрез идолослужението”. При свършека на света сатаната отново “ще дойде по начина, който посочихме, като излезе от бездната или оттам, където е осъден и където прогонените от Христа бесове са Го молели да не ги праща - в свинете; или пък ще излезе от истинския живот, който е наречен “бездна” иносказателно, поради греховните житейски дълбини,

надигани и вълнувани от ветровете на страстите. Също оттам за погубване на хората ще излезе и она, който има в себе си сатаната - антихристът, за да срещне скоро гибелта си в бъдещия век” (ст. 7-8).

“Седемте глави са седем планини, върху които седи жената, и са седем царе” - св. Андрей Кесарийски в тези седем глави и седем планини вижда седем царства, които се отличавали със особеното си световно значение и могъщество. Те са: 1) Асирийското, 2) Мидийското, 3) Вавилонското, 4) Персийското, 5) Македонското, 6) Римското в двата му периода - периода на републиката и периода на империята, или древноримския и новоримския период от император Константин. “Под “името на “петимата царе”, които паднали, св. Иполит разбира петте изминали века, шестият е този, в който Апостолът имал видение, а седмият - който още не е настъпил, но ще трябва малко да остане (ст. 9-10). “И звярът, който беше и който го няма, е осмий” - този звяр е антихристът; наречен е “осмий”, защото “след седемте царства ще излезе, за да прелъсти и опустоши земята”; “той е от седемте”, понеже се е появил от едно от тези царства. “А десетте рога, що видя, са десет царе, които още не са получили царство, но като царе ще получат власт само за един час заедно със звяра” - тук всякакви гадания и предположения не могат да доведат до нищо. Някои искали да виждат във всички тези царе, както и в звяра, римските императори, но това несъмнено е пресилено. Тук, разбира се, става дума за последното време. Всички тези царе, единомислени със звяра, тоест с антихриста, ще воюват против Ангеча, тоест Христа, и ще бъдат победени (ст. 11-14).

Забележително е, че жената блудница, носеща името Вавилон, за която св. Тайновидец в 18 ст. направо казва, че е “големият град, който царува над земните царе”, а “водите”, над които седи, са “народи и тълпи, племена и езици”, ще бъде наказана и унищожена от същия този звяр антихрист, чиито десет рога “ще намразят блудницата, ще я направят пуста и гола, плътта ѝ ще изядат, а сама нея на огън ще изгорят” (ст. 15-18).

Глава осемнадесета

ПАДАНЕТО НА ВАВИЛОН - ВЕЛИКАТА БЛУДНИЦА

В тази глава извънредно живо и образно се обрисова гибелта на Вавилон - великата блудница, която се съпровожда, от една страна, с риданието на земните царе, които са блудствали с нея, и на търговците земни, продавали й скъпоценни стоки, а от друга - с радост на небето от справедливия Божи съд. Някои съвременни тълкуватели предполагат, че този Вавилон наистина ще бъде някакъв грамаден град, световен център, столица на царството на антихриста, който ще се отличава с богатство и наред с това - с крайна развратеност на нравите, с каквато изобщо винаги са се отличавали големите и богати градове. В последните стихове на тази глава (21-23) се посочва внезапността на Божието наказание, което ще сполети града. Гибелта му ще стане така бързо, както воденичният камък потъва в морето, и тази гибел ще е толкова поразителна, че от града няма да остане и следа, за което образно сочат думите: “глас от гуслари, певци, свирачи на пищелки и тръбачи няма вече да се чуе в тебе” и т. н. В последния 24 ст. като причина за гибелта на Вавилон се посочва още и това, че “в него биде намерена кръв на пророци, светии и на всички избити на земята”.

Глава деветнадесета

БОЖИЯТА БРАН СЪС ЗВЯРА И ВОЙНСТВОТО МУ И ТЯХНАТА ГИБЕЛ

В първите 10 стиха на тази глава също така много образно се описва ликуването на небето сред многобройния сонм на светиите за разрушаването на враждебното антихристово царство и настъпването на царството на Христа. Христовото царство се изобразява като “сватбата на Агнеца” и участието на праведниците

в “сватбената вечеря на Агнеца (ср. Мат. 22:1-14; също Лук. 14:16-24). Тайновидецът чул “висок глас като от много народ на небето, който казваше: алилуия, спасение и слава, чест и сила на Господа, нашия Бог... тогава паднаха двайсет и четирите старци и четирите животни, та се поклониха Богу, който седеше на престола, като казваха: амин, алилуия!” - “алилуия”, според обяснението на св. Андрей Кесарийски, “означава Божествена прослава”; “амин” - истинно, да бъде”. Тук, казва той, Ангелските сили заедно с равноангелските човеци възпяват Бог “троекратно”, поради Триипостасността на Отца, Сина и Светия Дух, Единия Бог, Който отмъстил за кръвта на рабите Си, загинали от ръката на Вавилон, облагодетелствал с наказанието жителите му и пресякъл греха. “Алилуия” от еврейското “Галему Яг” означава буквално “хвалете Бога”. “А димът ѝ възлизаше веќе векове” - това говори, че наказанието, постигнало блудницата Вавилон ще трае вечно. “Да се радваме и веселим и да Му въздадем слава: защото дойде сватбата на Агнеца” - настъпва ликуване, защото започва празнуването на сватбата на Агнеца. Под “сватба” или “сватбена вечеря” се разбира изобщо състоянието на духовно веселие на Църквата. Под жених на Църквата се разбира Агнецът - Господ Иисус Христос, Глава на Своето таинствено Тяло; под невеста и жена на Агнеца - Църквата (вж. Ефес. 5:25). Самият брак означава тясното съединение на Господа Иисуса Христа с Неговата Църква, запечатано с вярност, от едната и от другата страна потвърдено със завет, като че с взаимен договор (ср. Ос. 2:18-20). Сватбената вечеря означава наслаждение от пълнотата на Божията благодат, която по силата на изкупителните заслуги на Христа ще се подава обилно на всички истински членове на Христовата Църква, ще ги радва и весели с неизказани блага. “И жена Му се приготви. И даде ѝ се да се облече в чист и светъл висон” - “това, че Църквата е облечена във висон, означава нейната светлост в добродетелите, мъдростта в познанието и висотата ѝ в размисъла и съзерцанието, защото от тях се състоят Божествените оправдания” (св. Андрей Кесарийски). “Блажени са поканените на сватбената вечеря на

Агнеца” - “вечерята Христова - както обяснява св. Андрей - е тържеството на спасяваните и общата им радост, която блажените ще придобият, когато встъпят във вечния чертог със Светия жених на чистите души, защото “тия са истински думи Божии”. Както са много благата на бъдещия век, превъзхождащи всяка представа за тях, така много и различни са имената, с които те се наричат. Понякога се наричат Царство Небесно заради неговата слава и честност, понякога - рай, поради неизчерпаемата трапеза от наслаждения, понякога - лоно Авраамово, поради успокоението на починалите в него, а понякога - чертог и сватба не само поради безкрайното веселие, но и поради чистото, истинно и неизразимо съединение на Бога с неговите раби - съединение, което толкова превъзхожда телесното общение на един с друг, колкото светлината се различава от тъмнината и мирото от зловонието”. Ангелът, на когото св. Иоан искал да се поклони, му забранил да стори това, като казал: “аз съм съслужител твой и на твоите братя, които имат свидетелството Иисусово; Богу се поклони, защото свидетелството Иисусово е духът на пророчеството” - смисълът на тези думи е: не се покланяй на мен, защото аз съм само твой съслужител. Същият Дух Свети, Който говори и действа чрез Апостолите, в частност чрез св. Иоан, говори и чрез Ангелите, като също такива посланици Божии. “Твоето достойнство е същото, както и моето - сякаш казва Ангелът, - ти си наделен с даровете на Светия Дух, свидетелстваш за словата и делата на Исуса Христа; а аз, от същия този Свети Дух получил откровение за бъдещите събития, го съобщавам на тебе и на Църквата. Иначе казано, Духът на свидетелството Христово е и Дух на пророчеството, тоест има същото достойнство”. Св. Андрей Кесарийски отбелязва тук смирението на ангелите, “които не си присвояват, подобно на злите демони, Божествената слава, но я приписват на Владиката” (ст. 1-10).

Следващата част от главата (ст. 11-12) изобразява появата на Самия Божествен Жених - Словото Божие, Неговата борба със звяра и войнството му и окончателната победа над него. Св. Иоан видял отворено небето, откъдето като ездач на бял кон слязъл Господ

Иисус Христос, а след Него също на бели коне следвали небесните войнства “Белият кон” според думите на св. Андрей “означава светлостта на светиите, яхнал които ще съди народите, изпускайки от Своите пламенни и огнени очи, тоест от Своята всевиждаща сила, огнен пламък, който обаче не изгаря праведните, а ги просвещава, а грешниците - обратно, поглъща, а не просвещава”. Той се появява като Цар, с много корони на главата, което означава, че Нему е предоставена цялата власт на небето и на земята (Мат. 28:18) и над всички царства на света. “И написано име, което освен Него, никой не знаеше” - неизвестността на името посочва непостижимостта на Неговото Божествено Същество. По-нататък, в ст. 13, това име е назовано: Слово Божие. То е наистина непостижимо за хората, защото се отнася до същността и произхода на Божественото естество на Иисуса Христа, които не може да постигне никой от смъртните. Затова и в Старозаветното Писание то се нарича чудно (Съд. 13:18; Ис. 9:6; Притч. 30:4). “Той беше облечен с дреха, обагрена с кръв” - “дреха на Бог Слово - казва св. Андрей - била Неговата пречиста и нетленна плът, обагрена с кръвта на доброволните Му страдания”. “А небесните войнства, облечени в бял и чист висон, следваха подире Му на бели коне” - “това са небесните сили, притежаващи ефирно естество, висота на познанието и светлост на добродетелите и почетени с неразривността на здравето и тясно съединение с Христа” (св. Андрей). “От устата Му излизаше остър меч, за да поразява с него народите; Той ще ги пасе с железен жезъл и ще тъпче винения лив на яростта и гнева на Бога Вседържителя” - в дадения случай този меч показва Христа не само като учител (ср. 1:16), а повече като Цар, Който изпълнява присъдите Си, той е оръжие за наказание на нечестивите (Ис. 11:4). Той ще ги пасе с железен жезъл - този израз е взет от Пс. 2:9; Ис. 63:4-5 и е обяснен в Апокалипсиса 2:27; 12:5. “На дрехата и на бедрото Му бе написано името: Цар на царете и Господар на господарите” - това име, свидетелстващо за Божественото достойнство на носителя му, било написано на бедрото, тоест на царския плащ - там, според обичая на източните народи висял мечът (ст. 11-16).

По-нататък св. Тайновидец видял един Ангел да стои на слънцето, който, призовавайки всички да се радват на наказанието на грешниците и на пресичането на греха, извикал: “съберете се на великата вечеря Божия... да ядете плът на царе... плът на юнаци” - това обръщение на Ангела към хищните птици символично означава, че предстои ужасно поражение на Божиите врагове, като в кръвопролитно сражение, когато телата на убитите остават непогребани, понеже са много, и птиците ги изяждат. “Звярът биде хванат, а с него заедно и лъжепророкът, който бе вършил личби пред него, та заблуди ония, които бяха приели белега на звяра и се кланяха на образа му: и двамата бидоха живи хвърлени в огненото езеро със запален жупел” - така завършва сражението. “Може би - казва св. Андрей - те няма да бъдат изложени на всеобщата смърт, но умъртвени, в един миг ще бъдат осъдени на втората смърт в огненото езеро. Както ще идат на съда онези, за които Апостолът е казал, че бидейки живи, изведнъж, в един миг ще се изменят (1 Кор. 15:52), така и обратното - тия двама противници на Бога ще идат не на съд, а на осъждане. Някои тълкуват това, основавайки се на думите на Апостола, че антихристът ще бъде убит с дъха на Божествените уста (2 Сол. 2:8), и на сказанието на някой си учител, че живите ще пребъдат и след убиването на антихриста, а ние твърдим, че живите са онези, които са облажавани от Давид и че звярът и лъжепророкът, след като Бог пресече властта им, в нетленни тела ще бъдат хвърлени в геенския огън, който ще бъде за тях гибел и умъртвяване по Божественото Христово повеление”. Както блаженият живот започва още в този живот, така и за ожесточените и терзани от зла съвест още в този живот започва адът, и той продължава и се усилва до най-висока степен в бъдещия живот. “Останалите пък бидоха убити с меча, излизащ от устата на Оногова, Който седеше на коня; и всички птици се наситиха от плътта им”. “Има две смърти - пояснява св. Андрей - едната е отделянето на душата от тялото, другата пък - хвърлянето в геената. Прилагайки това към воюващите на страната на антихриста, не без основание предполагаме, че с меча или повелението Божие ще

им бъде пратена първата смърт - телесната, а след нея ще последва втората; и това е правилно. Ако пък не е така, то и те заедно с онези, които са ги прелъстили, ще бъдат участници във втората смърт - вечните мъки” (ст. 17:21).

Глава двадесета

ВСЕОБЩОТО ВЪЗКРЕСЕНИЕ И СТРАШНИЯТ СЪД

След поражението на антихриста св. Иоан видял от небето да слиза Ангел, който имал ключ от бездната и голяма верига в ръката си. Ангелът хванал “змея, древната змия, която е дявол и сатана - и го свърза за хиляда години; след това го хвърли в бездната и го заключи... до свършека на хилядата години, след което той трябва да бъде пуснат за малко време” - според тълкуванието на св. Андрей Кесарийски под тези “хиляда години” трябва да разбираме цялото време от възплъщението Христово до пришествието на антихриста. С идването на Въплътения Се Син Божи на земята и особено от момента на изкупването на човечеството с Неговата Кръстна смърт, сатаната бил вързан, езичеството - низвергнато, и на земята настъпило хилядолетното Царство Христово. Под това хилядолетно Царство на Христа се разбира победата на християнството над езичеството и утвърждаването на Христовата Църква на земята. Числото 1000 е определено, но е дадено тук в смисъл на неопределен, изобщо дълъг период от време до Второто Христово Пришествие. “И видях престоли и седналите на тях, на които бе дадено да съдят” и т. н. - тази картина символично рисува настъпилото царство на християнската вяра след низвергването на езичеството. Съдените и седналите на престолите са всички достигнали спасението християни, защото на всички тях са обещани царството и славата Христова (1 Сол. 2:12). В тази картина св. Тайновидец особено подчертава “обезглавените заради свидетелството Иисусово и заради словото Божие”, тоест светите мъченици. “И видях - казва св. Иоан - душите на обезглавените” -

оттук ясно се вижда, че тези светии, участващи в 1000-годишното Царство Христово, царуват с Христа и “съдят” не на земята, а на небето, защото тук се говори само за душите им, още не съединили се с телата. От тези думи се вижда, че Светиите вземат участие в управлението на Христовата Църква на земята и затова е естествено и правилно да се обръщаме към тях с молитви, просейки тяхното застъпничество пред Христа, заедно с Когото царуват те. “Те оживяха и царуваха с Христа през хилядата години” - тук се разбира нравствено-духовно оживяване. Св. Тайновидец нарича това “първото възкресение” (ст. 5), а за второто, телесното възкресение говори по-нататък. Това царуване на Светиите заедно с Христа ще продължава до окончателната победа над тъмните сили на безчестието при антихриста, когато ще възкръснат телата и ще настане последният Страшен Съд. Тогава и душите на светиите ще се съединят с телата и ще царуват заедно с Христа вечно. “Останалите пък от умрелите не оживяха, докле не се свършиха хилядата години. Това е първото възкресение” - с този израз “не оживяха” се изразява мрачното и тягостно състояние след телесната смърт на душите на нечестивите грешници. То ще трае “докле не се свършиха хилядата години” - както и в много други места на Свещеното Писание частицата “докле” (на гръцки - “εως”) не означава продължение на действието до определен предел, а напротив, пълно отрицание на този предел (напр. Мат. 1:25). Затова в тези думи се има предвид отричането завинаги на блажен живот за умрелите нечестивици. “Блажен и свет е, който има дял в първото възкресение: над тях втората смърт няма власт”. Ето как обяснява това св. Андрей Кесарийски: “От Божественото Писание знаем, че има два живота и две умъртвявания, тоест смърти: първият живот е временен и плътски, заради престъпването на заповедите, вторият пък - при спазване на Божествените заповеди, обещания от Спасителя вечен живот. Съответно на това има и два вида смърт: едната е плътска и временна, а другата - пращаната в бъдеще като наказание за греховете, вечната, тоест геената огнена. Следователно, смисълът на тия думи е: няма защо да се бои от

втората смърт, тоест от геената, онзи, който още тук на земята е живял в Христа Исуса и облагодетелстван от Него и с гореща вяра в Него се е изправил пред лицето Му след първата, тоест телесната смърт (ст. 1-6).

Тези 6 първи стиха от 20 глава на Апокалипсиса са станали повод за възникването на лъжливото учение за “хилядолетното Христово Царство на земята”, получило названието “хилиазъм”. Същността му е следната: дълго преди свършека на света Христос Спасителят отново ще дойде на земята, ще порази антихриста, ще възкреси само праведните и ще устрои на земята ново царство, в което праведниците, като награда за своите подвизи и страдание, ще царуват заедно с Него хиляда години, наслаждавайки се с всички блага на временния живот. След това вече ще последва второ, всеобщо възкресение на мъртвите, всеобщ съд и всеобщо вечно въздаяние. Това учение имало две направления. Едните казвали, че Христос ще възстанови Иерусалим в цялата му красота, отново ще въведе изпълнението на обредния Моисеев закон с всички жертви, и че блаженството на праведниците ще се изразява във всички възможни чувствени удоволствия. Така учел през първи век еретикът Керинт и други иудействащи еретици: евионити, монтанисти, а през четвърти век - Аполинарий. Други, напротив, твърдели, че това блаженство ще се изразява в чисто духовни наслади. В този последен вид мислите за хилиазма били изказани за пръв път от Папий Иераполски; след това те се срещат при св. мъченик Иустин, при Иринея, Иполит, Методий и Лактанций. В най-ново време то е възобновено с някои промени от анабаптистите, последователите на Сведенборг, мистиците-илиюминанти и адвентистите. Обаче трябва да си даваме сметка, че нито първия, нито втория вид на учението за хилиазма може да бъде приет от православния християнин, и ето защо:

Според учението на хилиастите, възкресението на мъртвите ще става два пъти: първото - хиляда години преди свършека на света, когато ще възкръснат само праведниците, второто - преди самия свършек на света, когато ще възкръснат и грешниците. Обаче

Христос Спасител ясно е учил само за едно всеобщо възкресение на мъртвите, когато ще възкръснат и праведниците, и грешниците, и всички ще получат окончателното въздаяние (Иоан. 6:39-40; Мат. 13:37-43).

Словото Божие говори само за две пришествия на Христа в света: първото в унижение, когато Той е идвал да ни изкупи, и второто - в слава, когато ще се яви да съди живи и мъртви. Хилязмът въвежда още едно, трето пришествие на Христа хиляда години преди свършека на света, което Словото Божие не познава.

Словото Божие учи само за две Христови царства: Царството на благодатта, което ще продължава до свършека на света (1 Кор. 15:23-26) и Царството на славата, което ще настане след Страшния Съд и не ще има край (Лук. 1:33; 2 Петр. 1:11); хилязмът допуска още някакво средно, трето Христово Царство, което ще продължава само 1000 години.

Учението за чувственото Христово Царство явно е противно на Божието Слово, съгласно което Царството Божие не е “ястие и питие” (Рим. 14:17), при възкресението от мъртвите нито се женят, нито се мъжат (Мат. 22:30); обредният Моисеев закон е имал значението само на първообраз и завинаги е отменен от съвършения новозаветен закон (Деян. 15:23-30; Рим. 6:14; Гал. 5:6; Евр. 10:1).

Някои древни учители на Църквата като Иустин, Иринеи и Методий възприемали хилязма само като частно мнение. В същото време други решително са се борили против него, като например Кай, Римски презвитер, св. Дионисий Александрийски, Ориген, Евсевий Кесарийски, св. Василий Велики, св. Григорий Богослов, св. Епифаний, бл. Иероним, бл. Августин. Откакто на Втория Вселенски Събор през 381 г. Църквата осъдила учението на еретика Аполинарий за хилядолетието Христово и за целта внесла в Символа на вярата думите “и царството Му не ще има край”, да се приема хилязмът, дори като частно мнение, е недопустимо.

Също така трябва да знаем, че Апокалипсисът е дълбока таинствена книга, и затова да се приемат и тълкуват буквално пророчествата в нея, особено ако буквалното разбиране явно не

съответства на други места от Свещеното Писание, противоречи на правилата на свещената херменевтика. В такива случаи правилно е да се търси иносказателният, алегоричният смисъл на неясните места.

“А кога се свършат хилядата години, сатаната ще бъде пуснат от тъмницата си, и ще излезе да прелъсти народите по четирите краища на земята, Гога и Магога, и да ги събере за война; броят им е колкото морският пясък” - под пускането на сатаната от тъмницата се разбира появата на антихриста преди свършека на света. Освободеният сатана ще се старее чрез антихриста да прелъсти всички народи на земята и ще вдигне на война против християнската Църква Гога и Магога. “Някои мислят - казва св. Андрей Кесарийски - че Гог и Магог са северните и най-отдалечени скитски народи, или както ние ги наричаме - хуните, най-войнствените и многобройните от всички земни народи. Само от Божествената десница биват удържани те преди освобождението на дявола да не завладеят цялата вселена. Други, превеждайки от еврейски, казват, че Гог означава събиращ или събрание, а Магог - възвишен или възвишеното. И така, с тези имена се обозначава или събранието на народите, или тяхното превъзсяване. “Може да предполагаме, че тези имена са употребени метафорично за назоваване на онези свирепи орди, които преди свършека на света ще се въоръжат против Христовата Църква под предводителството на антихриста. “Те възлязоха по ширината земна и заобиколиха стана на светиите и възлюбения град” - това значи, че Христовите врагове ще се разпространят навред по земята и навсякъде ще започне гонение против християнството. “Падна от Бога огън небесен и ги погълна” - по подобен начин изобразявал поражението на свирепите пълчища на Гога и св. пророк Иезекиил (38:1-6). Това е изображение на Божия гняв, който ще се излее върху враговете на Бога при Второто Христово Пришествие. “А дяволът, който ги лъстеше, биде хвърлен в огненото и жупелно езеро, дето е звярът и лъжепророкът; те ще бъдат мъчени денем и нощем вовеки веков” - такава ще бъде вечната участ на дявола и слугите му,

антихриста и лъжепророка: те ще бъдат обречени на неспирни адски мъки (ст. 7-20).

След тази окончателна победа над дявола ще последва всеобщото възкресение на мъртвите и Страшния съд.

“И видях голям бял престол и Седналия на него” - това е картина на всеобщия Божи съд над човешкия род. Белотата на престола, на който седи върховния Съдия на вселената, означава светостта и правдата Му... “От Чието лице (тоест от лицето на Господа Съдия) побягна земята и небето, и за тях място не се намери” - с това се подчертават великите и страшни промени във вселената преди последния Страшен Съд (ср. 2 Петр. 3:10). “След това видях мъртвите, малки и големи, да стоят пред Бога; отвориха се книги; отвори се и друга книга - книгата на живота; и съдени бяха мъртвите по записаното в книгите, според делата си” - разтворените книги символично означават Божието всезнание, на което са известни всички хорски дела. Книгата на живота е само една, в знак на малкия брой Божии избраници, които ще наследят спасението. “Разтворените книги - казва св. Андрей Кесарийски - означават деянията и съвестта на всекиго. Казано е, че една от тях е “книгата на живота”, в която са записани имената на Светиите”. “Морето върна мъртвите, които бяха в него, смъртта и адът върнаха мъртвите, които бяха в тях; и съден биде всякой според делата си” - тук се посочва, че всички хора без изключение ще възкръснат и ще застанат пред Божия Съд. “А смъртта и адът бидоха хвърлени в огненото езеро. Тази е втората смърт. И който не бе записан в книгата на живота, биде хвърлен в огненото езеро” - това е казано в смисъл, че прославените и спасени хора повече няма да се страхуват нито от ада, нито от смъртта: за тях смъртта и адът ще престанат да съществуват вовеки. Под “огнено езеро” и “втора смърт” се разбира вечното осъждане на грешниците, имената на които не са били записани в книгата на живота на Господа (ст. 11-15).

Глава двадесет и първа

ОТВАРЯНЕТО НА НОВО НЕБЕ И НОВА ЗЕМЯ - НОВИЯТ ИЕРУСАЛИМ

След това на св. Иоан била показана духовната красота и величието на новия Иерусалим, тоест Царството Христово, което ще настъпи в цялата си слава при Второто Пришествие на Христа след победата над дявола.

“И видях ново небе и нова земя, защото предишното небе и предишната земя бяха преминали, и морето вече го нямаше” - тук се говори не за небитието на тварите, но за промяната към по-добро, както свидетелства Апостолът: “и самите твари ще бъдат освободени от робството на тлението при славното освобождение на синовете Божии” (Рим. 8:21). И Божественият Псалмопевец казва: “като наметало Ти ще ги промениш, - и ще се изменят” (Пс. 101:27). Обновяването на остарялото означава не изглаждане и унищожение, а отстраняване на старостта и бръчките (св. Андрей Кесарийски). Това обновление на небето и земята ще се състои в преобразуването им с огън и в новите форми и качества, но не в промяната на самата същност. Морето, като непостоянен и вълнуващ се елемент, ще изчезне. “Тогава аз, Иоан, видях светия град Иерусалим, нов, слизащ от Бога, от небето, стъкмен като невеста, пременена за своя мъж” - под образа на този “Нов Иерусалим” тук се представя тържествуващата Църква Христова, украсена като невеста Господня с чистотата и добродетелите на Светиите. “Този град - казва св. Андрей, - който има за крайъгълен камък Христа, се съставя от Светиите, за които е писано: “като камъни на короната те ще заблестят на земята Му” (Зах. 9:11). “И чух висок глас от небето да говори: ето скинията на Бога с човеците, и той ще живее с тях; и те ще бъдат Негов народ, а Сам Бог ще бъде с тях - техен Бог. И ще отрие Бог всяка сълза от очите им, и смърт не ще има вече; ни жалейка, ни писък, нито болка няма да има вече, защото предишното се мина” - старозаветната скиния

била само първообраз на живота на Бога с човеците, който ще започне в бъдещия вечен блажен живот и ще стане източник на блаженство за хората, освободени от всичките скърби на сегашния земен живот (ст. 1-4). “И Седящият на престола рече: ето, всичко ново творя... След това ми рече: свърши се!”, тоест съзиждам нов живот, напълно различен от предишния; изпълнено е всичко, което е било обещано. “Аз съм Алфа и Омега, началото и краят”, тоест всичко, което обещавам, е като че ли вече изпълнено, защото пред очите Ми бъдещето и настоящето са един и същи неразделен момент. “На жадния Аз ще дам даром от извора на живата вода”, тоест благодатта на Светия Дух, образно представяна в Свещеното Писание като жива вода (срв. Иоан. 4:10-14; 7:37-39). “Който побеждава, ще наследи всичко, и ще му бъде Бог, а той ще Ми бъде син”, тоест всички тези блага ще получи побеждаващият в битката против невидимите демони и той ще стане син Божий. “А на страхливи и неверни, на мръсници и убийци, на блудници и магьосници, на идолослужители и на всички лъжци делът им е в езерото, що гори с огън и жупел; то е втората смърт” - страхливите и не показващите мъжество в борбата с дявола, грешниците, отдадени на страстите и пороците, ще бъдат осъдени на “втората смърт”, тоест на вечни адски мъки (ст. 1-8).

След това “един от седемте Ангели, които държаха седемте чаши, пълни със седемте последни язви”, казал на Иоан: “дойди, ще ти покажа жената - невестата на Агнеца”. “Невеста” и “жена на Агнеца”, както се вижда по-нататък, тук е наречена Христовата Църква. “Правилно е наречена - казва св. Андрей, - жената “невеста на Агнеца” защото когато Христос бил заклан като Агнец, тогава се стодил за нея чрез Своята кръв. Както на Адама в съня му била създадена жена чрез вземане на реброто му, така и Църквата, създадена от проливането на кръв от ребрата на Христа по време на доброволното му почиване на кръста със съня на смъртта, се е съчетала с уязвения заради нас”. “Па ме отнесе духом - казва по-нататък св. Иоан - на голяма и висока планина, и ми показа големия град, светия Иерусалим, който слизаше от небето - от Бога, и имаше

Божия слава” - невестата на Агнеца или Св. църква, се появила пред духовните очи на св. Тайновидец като прекрасен голям град, слизащ от небето Иерусалим. Цялата останала част на плавата е посветена на подробното описание на този чуден град. Сияещ със скъпоценни камъни, той имал 12 порти и имената на 12 колена Израилеви и 12 основи и върху тях - имената на 12 Апостоли. Като характерна черта на града се посочва това, че “светилото му приличаше на най-драгоценен камък, като на кристален камък яспис.” “Светилото на Църквата - казва св. Андрей, - е Христос, наричан “яспис”, като винаги растящ, цъфтящ, животодаруващ и чист”. Градът е окръжен от висока стена в знак на това, че там не може да влезе нито един недостоен; същата мисъл се изразява с образа на Божиите Ангели, стоещи на стража на 12-те порти. Портите носят имената на 12 Израилеви колена, защото както на земята тези колена са съставяли обществото на избраните Божии хора, така и имената им се дават на небесните избраници - на небесния Израел. На 12 основи на стените са написани имената на 12 Апостоли на Агнеца, разбира се, за да се покаже, че Апостолите са основите, върху които е утвърдена Църквата, като основатели на християнската вяра при всички народи на земята. Тук не може да не видим опровергаването на неверния догмат на латиняните, че Църквата Христова била основана само на единия Апостол Петър (ст. 9-14).

Градът бива измерен пред очите на св. Тайновидец със златна тръст. “Златната тръст - казва св. Андрей - показва честността на измервания ангел, когото видял в човешки образ, а така също и досточестността на измервания град, под “стена” на който се подразбира Христос”. Градът е четвъртит, а равномерността на височината, дължината и широчината му - по 12 000 стадии - посочват, че той има формата на куб, което говори за неговата твърдост и здравина. Височината на стената му е 144 лакти. Може да се предполага, че всички тези цифрови детайли са употребени, за да се подчертае съвършенството, твърдината и удивителната симетрия на цялостното здание на Божията Църква. Стените на

града се съградени от яспис, който символизира Божествената слава (вж. Ст. 11) и вечно процъфтяващ и неувяхващ живот на Светиите. Самият град бил от чисто злато, подобно на чисто стъкло, като знак за честността и светлостта на обитателите му. Основите на градските стени били украсени с драгоценни камъни; всъщност всяка от 12-те основи представлявала един скъпоценен камък. Както отбелязва св. Андрей, осем от тези 12 скъпоценни камъка древният първосвещеник носел на нарамника си, а другите четири подчертават съгласието на Новия Завет със Стария и просияват предимно в него. И наистина е така, защото обозначаващите със скъпоценните камъни Апостоли се украсили с всякаква добродетел. Според тълкуванието на св. Андрей значението на тези 12 камъка е следното: първата основа - яспис - камък със зеленикав цвят, означава върховния Апостол Петър, който носил в тялото си Христовата смърт и показал цъфтяща и неувяхваща любов към Него; втората основа - сапфир - лазурен на цвят, обозначава блажения Павел, въздигнат даже до третото небе; третата - халкидон - очевидно същото, каквото и анеракса, който бил на първосвещеническият нарамник, означава блажения Апостол Андрей, подобно на въглен разгорял се от Духа; четвъртата - смарагд - зелен на цвят, хранещ се с елей и от него получаващ блясъка и красотата си, означава св. Евангелист Иоан, с Божествен елей смекчаващ съжалението и униятието в нас заради греховете ни със скъпоценния дар на богословието, даруващ ни никога не отслабваща вяра; петата - сардоникс - камък, приличащ на блестящ човешки нокът, означава Иаков, който преди другите претърпял телесна смърт заради Христа; шестата - сардий - оранжев на цвят и блестящ камък, лечебен при тумори и рани от желязо, обозначава красотата на добродетелите на блажения Филип, просвещавана с огъня на Божествения Дух и лекуваща душевните рани на прелъстените; седмата - хрисолит - блестящ като злато, може би означава Вартоломей, който блести с множество скъпоценни добродетели и с Божествената проповед; осмата - берил - с цвета на морето и въздуха, означава Тома, който предприел далечно

пътешествие за спасението на индийците; деветата - топаз - черен камък, от който, казват, изтича млечен сок, означава блажения Матей, който лекува с Евангелието слепите по сърце и напява с мляко новородените във вярата; десетата - хрисопрас* - превъзхождащ с блясъка си дори златото, обозначава блажения Тадей, който благовестил на Авгар, едеския цар, означаваното със злато Царство Христово и смъртта в него, знаменувана с праз; единадесетата - хиацинт - лазурен или светлосин камък, означава Симона като ревнител на Христовите дарования и притежател на небесна мъдрост; дванадесетата - аметист - ален на цвят камък, който означава Матей, удостоил се с Божествения огън при разделението на езиците и заради пламенното влечение да благоугождава на Избралия, заел мястото на отпадналия Иуда (ст. 15-20).

Дванадесетте порти на града били дванадесет бисери. “Дванадесетте порти - казва св. Андрей - очевидно са 12 Христови ученици, чрез които ние сме намерили вратата и пътя в живота. Те са и 12 бисери, като просветени и озарени от единствения многоценен бисер - Христа. Стъгдите на града са чисто злато като прозрачно стъкло. Всички тези подробности изразяват една и съща мисъл - че в небесната Църква Божия всичко е свято, чисто, прекрасно, устойчиво, всичко е величествено, духовно и скъпоценно (ст. 21).

По-нататък се описва вътрешният бит на обитателите на този чуден небесен град. Първо, в него няма никакъв видим храм, защото “Господ Бог Вседържител и Агнецът са негов храм” - на Господ Бог ще се въздава непосредствено поклонение, и затова няма да има нужда нито от материален храм, нито от никакви обреди и свещенодействия; второ, небесният град няма да има нужда от никакво осветяване, “понеже Божията слава го е осветила, и светило му е Агнецът”. Общият вътрешен признак, отличаващ тази небесна Църква от земната е, че докато в земната Църква доброто

* Хрисопразът е камък с променлив синьозелен цвят. Името си носи от гр. χρυσος - злато, и πρασο - праз - бел. прев

съжителства със злото и плевелите растат заедно с пшеницата, в небесната Църква ще се събере от всички земни народи само доброто, чистото и свято. Всичко лошо, скверно и нечисто, натрупало се през времето на световната история, ще бъде отделено и изляно като че в един смраден водоем, чиято нечистота няма да се докосне до тази чудна обител само на блажени същества” (ст. 22-27).

Глава двадесет и втора

**ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ЧЕРТИ НА ОБРАЗА НА НОВИЯ ИЕРУСАЛИМ.
УВЕРЕНИЕ ЗА ИСТИННОСТТА НА ВСИЧКО КАЗАНО,
ЗАВЕЩАНИЕ ДА ПАЗИМ БОЖИИТЕ ЗАПОВЕДИ И ДА
ОЧАКВАМЕ ВТОРОТО ХРИСТОВО ПРИШЕСТВИЕ,
КОЕТО ИДЕ СКОРО**

Непрекъснатото блаженство на членовете на небесната Църква се изобразява с редица символи. Първият символ е чистата река с вода на живота, бистра като кристал. Тази река, непрекъснато изтичаща от престола на Бога и Агнеца, символично изобразява благодатта на Животворящия Дух, която изпълва стъгдите на Св. град, тоест цялото множество негови обитатели, които, по думите на Псалмопевица, “са по-многобройни и от пясък” (Пс. 138:18). Това е благодатта и милостта Божия, която неизтощимо ще се излива върху всички жители на небесния град, изпълвайки сърцата им с неизразимо блаженство (ср Ис. 35:9-10). Вторият символ е “дървото на живота”, подобно на онова, което някога е имало в земния рай преди грехопадението на прародителите. “Дървото на живота” в небесния Иерусалим ще притежава особени чудни качества: дванадесет пъти в годината то ще дава плодове и листата му ще служат за изцеление на народите. Св. Андрей смята, че “дървото на живота означава Христос, разбираан в Духа и за Духа Свети: защото в Него е Духът, и Той е покланяем в Духа и е подател на Духа. Чрез него и дванадесетте плода на Апостолския лик ни даруват неоскъдняващия плод на Богопознанието. Листата на

дървото на живота, тоест на Христа, са най-тънките му и превисши и пресветли определения на Божествените съдби, а плодовете му - най-съвършеното знание, което ще се открие в бъдещия век. Тези листа ще бъдат за изцеление, тоест за очистване на незнанието на народи, по-ниски от другите при извършването на добродетелите. Защото “един е блясъкът на слънцето; друг е блясъкът на месечината, друг е пък на звездите” (1 Кор. 15:41) и “в дома на Отца Ми има много жилища” (Иоан. 14:2), така че според делата един да удостои с по-малка, а друг - с по-голяма светлина”. “И не ще има вече никакво проклятие” - всякакво проклятие ще бъде снето завинаги от обитателите на този небесен град, “престолът на Бога и на Агнеца ще бъде в града; Неговите раби ще Му служат и ще видят лицето Му, а името Му ще бъде на челата им” - сподобилите се да станат жители на този град ще видят Бога лице в лице, “не в гадания, но, както свидетелства великият Дионисий, в този вид, в който е бил видим за светите Апостоли на Таворската планина. Наместо златната плочица, която носел древният първосвещеник (Изх. 28:36), ще имат написано името Божие, и не само на челата, но и в сърцето, тоест ще имат твърда, непреходна и дръзновена любов към Него. Защото написаното на челото означава украшение на дръзновението” (Св. Андрей). “И нощ не ще има там, и не ще имат нужда нито от светило, нито от слънчева светлина, защото Господ Бог ги осветява; и ще царуват веќе веќе” - с всички тези черти се посочва непрекъснатото и най-пълно общение на членовете на небесната Църква с техния Владика, съчетано с видимото Му присъствие. Именно това ще бъде за тях източник на непрестанно блаженство (срв. Иезек. 47:12) (ст. 1-5).

В заключителните стихове на Апокалипсиса (ст. 6-21) св. Апостол Иоан удостоверява истинността и верността на казаното и говори за скорошното изпълнение на всичко, което му е било показано, а също така и за скорошното Второ Христово Пришествие и за възмездието според делата на всеки. “Ето, ида скоро” - тези думи, според обяснението на св. Андрей, показват или краткостта

на настоящия живот по сравнение с бъдещия, или пък внезапната и бърза кончина на всекиго, тъй като напускането на този свят за всекиго означава край. И понеже не знаем “в кой час ще дойде крадецът”, заповядано ни е: “да бъде кръстът ви препасан, и светилниците ви запалени” (Лук. 12:35). Трябва да помним, че Бог не гледа нашето време, че “за Господа един ден е като хиляда години, и хиляда години - като един ден” (2 Петр. 43:8). Той иде скоро, защото иде безусловно - нищо не ще спре Неговото пришествие, както нищо не спре и не ще разруши Неговите неотменими определения и обещания. Човекът брои дни, месеци и години, а Господ изчислява не времето, но човешките правди и неправди и с мярата на Своите избраници определя мярата на приближаването на онзи велик и просветлен ден, когато вече не ще има време, а ще започне невечерния ден на Неговото Царуване. Духът и невестата - Църквата Христова, призовават всички да дойдат и да почерпят от водата на живота даром, за да се сподобят да станат граждани на небесния Иерусалим. Св. Иоан завършва Апокалипсиса с облажаване на ония, които изпълняват Божиите заповеди и със строгото предупреждение да не се изопачават думите на пророчеството, защото на такива Бог “ще наложи поразите, за които е писано в тая книга”. В заключение св. Иоан изразява пожелание за скорошно пришествие на Христа с думите: “Амин, да, дойди, Господи Иисусе!” и подава обичайното апостолско благословение, от което се вижда, че първоначалното предназначение на Апокалипсиса е послание към малоазийските църкви (ст. 1:11).

Съдържанието на Апокалипсиса ясно показва, че той има историческо основание и голямо значение на Църквата през всички епохи. Той представлява естествен завършек на канона на свещените книги и, изобразявайки бъдещите и последните съдби на Църквата и света, като че непосредствено ни изправя пред лицето на идещия Съдия.

Край и Богу слава

СЪДЪРЖАНИЕ

Значението на Апокалипсиса и интересът към него	3
За автора на Апокалипсиса	5
Време и място на написване на Апокалипсиса	7
Главният предмет и цел на написването на Апокалипсиса	9
Възгледът на Църквата за съдържанието на Апокалипсиса	10
Правила за тълкуване на Апокалипсиса	11
Съдържание и разделение на Апокалипсиса	13
Екзегетичен разбор на Апокалипсиса	15

Архиепископ Аверкий
Апокалипсис
или
Откровението на Свети Иоан Богослов
Руска, първо издание

Превод: Стела Велчева
Редакция: Илия Христов